

БЕЛАРУСЬ

Справаздача па правах чалавека - 2019

Асноўныя палажэнні

Беларусь – аўтарытарная дзяржава. Канстытуцыя краіны прадугледжвае наўпроставыя выбары прэзідэнта, які з'яўляецца кіраўніком дзяржавы, і двухпалатнага парламента, што называецца Нацыянальным Сходам. Прэм'ер-міністр, які прызначаецца прэзідэнтам, намінальна ўзначальвае ўрад, але дэ-юрэ і дэ-факта ўлада засяроджаная ў руках прэзідэнта. Грамадзяне не мелі магчымасці абіраць свой урад шляхам свабодных і справядлівых выбараў. З моманту абрання на пасаду прэзідэнта ў 1994 годзе Аляксандр Лукашэнка ўмацоўваў сваю ўладу над усімі інстытутамі і скасоўваў вяршэнства права праз выкарыстанне аўтарытарных інструментаў, у тым ліку праз маніпуляванне выбарамі і падпісанне адвольных указаў. Усе наступныя прэзідэнцкія выбары не дацягвалі да міжнародных стандартаў. Парламенцкія выбары ў лістападзе таксама не адпавядалі міжнародным стандартам.

Міліцыя падпарадкоўваецца Міністэрству ўнутраных спраў, аднак іншыя органы, якія не знаходзяцца пад кантролем міністэрства, напрыклад, КДБ, Дэпартамент фінансавых расследаванняў Камітэта дзяржаўнага кантролю, Следчы камітэт і Служба бяспекі Прэзідэнта, таксама выконвалі функцыі аховы парадку.

Да істотных праблем у сферы правоў чалавека адносіліся катаванні; адвольныя арышты і затрыманні; небяспечныя для жыцця ўмовы ўтрымання за кратамі; адвольная альбо неправамернае ўмяшальніцтва ў прыватнае жыццё; жорсткае абмежаванне свабоды слова, друку і інтэрнэту, у тым ліку цензура, блакіроўка сайтаў і крыміналізацыя абраз і паклёпу на дзяржаўных чыноўнікаў; затрыманні журналістаў; жорсткія абмежаванні свабоды мірных сходаў і аб'яднанняў, уключна з увядзеннем крымінальнай адказнасці за заклік да мірных дэманстрацый, а таксама законаў, якія крыміналізавалі дзейнасць і фінансаванне супольнасцяў, не прызнаных уладамі; абмежаванне свабоды перасоўвання, у прыватнасці былых палітзняволеных, грамадзянскія правы якіх заставаліся ў значнай ступені абмежаванымі; абмежаванні права на ўдзел у палітычным жыцці, уключна з пастаянным неадпаведнасцю выбараў міжнародным стандартам; карупцыя ва ўсіх галінах улады; падштурхоўванне жанчын да абортаў; гандаль людзьмі.

Улады на ўсіх сваіх узроўнях дзейнічалі беспакарана і не прымалі мераў па судовым пераследзе і пакаранні службовых асоб ва ўрадзе і сілавых структурах за парушэнні правоў чалавека.

Раздзел 1. Захаванне недатыкальнасці асоб, у тым ліку свабода ад:

а. Адвольнага пазбаўлення жыцця і іншых незаконных або палітычна матываваных забойстваў

На працягу года не паступала паведамленняў пра здзяйсненне ўладамі або па іх даручэнні адвольных або незаконных забойстваў, а таксама паведамленняў пра смерць ад катаванняў.

б. Знікненняў

На працягу года не паступала паведамленняў пра знікненні, арганізаваныя дзяржаўнымі ўладамі або па іх даручэнні. У студзені Следчы камітэт заявіў, што часткова прыпыніў расследаванне знікненняў у 1999 годзе былога намесніка прэм'ер-міністра Віктара Ганчара, бізнесмена Анатоля Красоўскага і былога міністра ўнутраных спраў Юрыя Захаранкі па прычыне немагчымасці вызначыць каго-кольвечы з падазраваных. Існавалі сведчанні пра дачыненне дзяржавы да гэтых знікненняў, але ўлады па-ранейшаму працягвалі адмаўляць любую магчымую сувязь з імі.

в. Катаванняў ды іншых жорсткіх, бесчалавечных ці прыніжаючых годнасць спосабаў абыходжання і пакарання

Закон забараняе падобную практыку. Тым не менш, Камітэт дзяржаўнай бяспекі (КДБ), АМАП і іншыя сілавыя падраздзяленні, часта ніяк не абазначаныя і ў цывільным, па-ранейшаму працягвалі перыядычна збіваць затрыманых. Паводле звестак, сілавая структура ў працэсе следства прымянялі ў дачыненні да людзей катаванні. Падчас арыштаў міліцыянты перыядычна збівалі грамадзян.

Праваабаронцы, лідары апазіцыі і актывісты ды звычайныя грамадзяне, вызваленыя з ІЧУ, паведамлялі пра здзекі і іншыя формы фізічнага і псіхалагічнага ціску на падазраваных у ходзе расследавання крымінальных і адміністрацыйных спраў. Паводле інфармацыі недзяржаўных парваабарончых арганізацый (НДА) і былых вязняў, улады рэгулярна чынілі гвалт над зняволенымі.

Хоць і паступалі звесткі пра нестатутныя адносіны ў дачыненні да прызыўнікоў, у тым ліку пра фізічны і псіхалагічны гвалт, дзякуючы пераследу парушальнікаў з боку дзяржавы колькасць такіх выпадкаў скарацілася і, паводле звестак, ніводзін з іх не прывёў да смерці.

Умовы ўтрымання ў турмах і ізалятарах

Умовы ўтрымання ў турмах і ізалятарах заставаліся дрэннымі і ў шматлікіх выпадках уяўлялі сабой пагрозу жыццю і здароўю.

Умовы ўтрымання: Паводле дадзеных мясцовых актывістаў і юрыстаў-праваабаронцаў, адзначаўся недахоп харчавання, медыкаментаў, цёплай вопраткі і пасцельнай бялізны, а таксама недастатковая забяспечанасць базавай і неадкладнай медыцынскай дапамогай і чыстай пітной вадой.

Агульны санітарны стан быў дрэнным, і ўлады не здолелі забяспечыць умовы, неабходныя для падтрымання належнай асабістай гігіены. Зняволеныя часта скардзіліся на кепскае харчаванне і нізкую якасць вопраткі ды пасцельнай бялізны.

Перанаселенасць месцаў дасудовага ўтрымання і ў цэлым турмаў заставалася праблемай. І гэта нягледзячы на тое, што, паводле закона аб амністыі ад 20 ліпеня, прынамсі 2000 зняволеных атрымалі скарачэнне тэрміна пазбаўлення волі або былі выпушчаныя на волю.

Нягледзячы на тое, што перыядычна паступалі асобныя паведамленні пра тое, што міліцыя змяшчала ў камеры следчых ізалятараў непаўнагадовых падазраваных разам з дарослымі падазраванымі і злачынцамі, улады звычайна ўтрымлівалі непаўнагадовых зняволеных асобна ад дарослых у папраўчых калоніях для непаўнагадовых, ізалятарах часовага ўтрымання і следчых ізалятарах. У цэлым умовы ўтрымання жанчын і непаўнагадовых зняволеных былі трохі лепшыя, чым у выпадку са зняволенымі-мужчынамі.

Паводле меркаванняў назіральнікаў, у выніку дрэннай медыцынскай дапамогі ў месцах пазбаўлення волі былі шырока распаўсюджаныя туберкулёз, пнеўманія, ВІЧ/СНІД і іншыя інфекцыйныя захворванні.

Адміністрацыя: Як і ў папярэдні год, улады заяўлялі аб правядзенні штогадовых ці яшчэ больш частых расследаванняў і праверак умоваў утрымання ў турмах і ізалятарах. Аднак прадстаўнікі праваабарончых груп сцвярджалі, што такія праверкі, нават калі яны сапраўды праводзіліся, не выклікалі ніякага даверу ў сувязі з адсутнасцю ўпаўнаважанага па правах чалавека, а таксама адсутнасцю ў вартых даверу незалежных праваабаронцаў магчымасці наведваць турмы або кансультаваць зняволеных.

Зняволеныя і затрыманыя мелі абмежаваную магчымасць сустрэцца з наведнікамі, а звычайным пакараннем за парушэнне дысцыпліны была адмова ў спатканні з сем'ямі.

Нягледзячы на гарантаную законам свабоду веравызнання і адсутнасць паведамленняў пра сур'ёзныя парушэнні гэтага прынцыпа, улады звычайна забаранялі зняволеным праводзіць набажэнствы і здзяйсняць абрады, якія не адпавядалі турэмным правілам.

Ад былых зняволеных паступалі звесткі, што супрацоўнікі турмы часта цэнзуравалі іх скаргі або не перадавалі іх у вышэйшыя інстанцыі, а таксама што турэмная адміністрацыя або адхіляла, або выбарачна разглядала просьбы аб расследаванні выпадкаў жорсткага абыходжання. Зняволеныя таксама паведамлялі, што турэмная адміністрацыя часта адмаўлялася прадстаўляць копіі адказаў на іх скаргі, што ў далейшым ускладняла іх абарону. Скаргі маглі справакаваць прыняцце супраць зняволеных, якія іх падавалі, мераў у адказ, уключна з прыніжэннем чалавечай годнасці, пагрозамі забойства або іншымі пакараннямі.

Карупцыя ў турмах была вялікай праблемай, і назіральнікі адзначалі, што ўмоўна-датэрміновае вызваленне нярэдка залежала ад хабару супрацоўнікам турмы або ад палітычнай прыналежнасці зняволенага.

Незалежны маніторынг: Нягледзячы на шматлікія звароты ў Міністэрства ўнутраных спраў і Міністэрства юстыцыі, чыноўнікі па-ранейшаму адмаўляліся сустрэцца з праваабаронцамі і даваць НДА дазвол на наведванне следчых ізалятараў ды турмаў і размаўляць са зняволенымі.

г. Адвольны арышт або затрыманне

Закон абмяжоўвае магчымасць адвольных затрыманняў, аднак урад не зважаў на гэтыя абмежаванні. Улады арыштоўвалі або затрымлівалі грамадзян па

палітычных матывах і выкарыстоўвалі адміністрацыйныя меры для затрымання палітычных актывістаў да, падчас і пасля пратэстаў і іншых буйных грамадскіх мерапрыемстваў.

Працэдуры арышту і абыходжанне з затрыманымі

Паводле закона, міліцыя мусіць атрымаць санкцыю пракурора на затрыманне асобы больш чым на тры гадзіны. Улады могуць утрымліваць падазраванага ў злачынстве да 10 дзён без прад'яўлення афіцыйнага абвінавачання і да 18 месяцаў пасля прад'яўлення абвінавачання, аднак былі выпадкі, калі грамадзяне затрымліваліся на тэрмін больш за 18 месяцаў. Паводле закона, пракуроры, следчыя і службы бяспекі маюць права працягнуць тэрмін затрымання без узгаднення з суддзёй. Затрыманых маюць права падаваць апеляцыі адносна законнасці свайго ўтрымання, аднак улады часта адмаўляліся разглядаць або ігнаравалі падобныя скаргі. У краіне няма сістэмы вызвалення пад заклад.

Адвольны арышт: Улады затрымлівалі прадстаўнікоў апазіцыі і актывістаў грамадзянскай супольнасці па прычынах, што шырока лічыліся палітычна матываванымі. У асобных выпадках улады выкарыстоўвалі адміністрацыйныя меры для затрымання палітычных актывістаў да, цягам і пасля запланаваных дэманстрацый, пратэстных акцый, а таксама іншых публічных мерапрыемстваў.

21 студзеня міліцыяй былі арыштаваныя тры актывісты апазіцыі, у тым ліку актывістка Наста Гусева, за графіці з тэкстам пра тое, што супрацоўнікі міліцыі забіваюць грамадзян, і напісаную там антыміліцэйскую абрэвіятуру. Пасля таго, як актывіты былі праз тры дні адпушчаныя на свабоду, яны заявілі, што міліцыянты здэкаваліся з іх, не давалі ежы, вады і магчымасці наведаць прыбіральню прынамсі цягам 19 гадзін. Гусева таксама сцвярджала, што міліцыянты праводзілі допыт без прысутнасці адваката. Аднак пракуратура адхіліла ўсе яе скаргі.

8 красавіка Мінскі раённы суд прысудзіў сустаршыню Беларускай хрысціянска-дэмакратычнай партыі Паўла Севярынца да 15 сутак пазбаўлення волі нібыта за аказаны міліцыі супраціў падчас арышту каля месца масавага пахавання ахвяраў сталінскага рэжыму ва ўрочышчы Курапаты 5 красавіка. Суд пакараў штрафамі дзвюх іншых актывітак, Ніну Багінскую і Вольгу Мікалайчык, у суме 1 280 рублёў (\$625) і 893 рублі (\$436) па аналагічным абвінавачанні. Актывісты пратэставалі супраць зносу мясцовымі ўладамі некалькіх дзясяткаў драўляных крыжоў,

пастаўленых у Курапатах прадстаўнікамі грамадзянскай супольнасці. 9 красавіка на іншым паседжанні Мінскага раённага суда лідар апазіцыі Мікалай Статкевіч, які быў прэвентыўна арыштаваны 7 красавіка, атрымаў 15 сутак за заклік далучыцца да акцыі, часткай якой, паводле звестак, мусіла быць калектыўнае маленне ў цэнтры Мінска. Статкевічаў адзінадумца і актывіст кампаніі за Еўрапейскую Беларусь Максім Вінярскі па тым самым абвінавачанні атрымаў 13 сутак пазбаўлення волі.

Дасудовае ўтрыманне пад вартай: Да прад'яўлення абвінавачання закон не дазваляе зняволеным сустракацца з сем'ямі або атрымліваць перадачы з прадуктамі харчавання або медыкаментамі, якія з'яўляюцца жыццёва важнымі з улікам дрэнных умоваў утрымання. Зняволеныя як правіла ўтрымліваліся пад вартай цягам 10 сутак перад тым, як ім было прад'яўлена абвінавачанне.

Міліцыя часта затрымлівала грамадзян на некалькі гадзін нібыта з мэтай высвятлення асобы, брала ў іх адбіткі пальцаў, а потым адпускала без прад'яўлення абвінавачанняў. Міліцыя і органы бяспекі нярэдка прымянялі такую тактыку для таго, каб затрымаць прадстаўнікоў дэмакратычнай апазіцыі і дэманстрантаў, прадухіліць распаўсюд улётак і газет або ў якасці падставы для зрыву сходаў і акцый грамадзянскай супольнасці.

Магчымасць да суда затрыманым аспрэчыць законнасць свайго затрымання: Затрыманыя маюць права звярнуцца да судовай сістэмы з нагоды законнасці свайго затрымання, аднак улады часта спынялі або ігнаравалі такія звароты.

Паводле закона, суды маюць 24 гадзіны, каб вынесці рашэнне аб затрыманні, і 72 гадзіны – аб арышце. У падобных выпадках суды праводзяць закрытыя слуханні, на якіх могуць прысутнічаць падазраваныя, адвакаты і іншыя законныя прадстаўнікі.

д. Адмова ў справядлівым і адкрытым судовым разбіральніцтве

Канстытуцыя прадугледжвае незалежнасць судовай сістэмы, аднак улады не паважалі прынцып незалежнасці і непрадузятасці суддзяў. Назіральнікі адзначалі шырокі распаўсюд карупцыі, некампетэнтнасць і палітычнае ўмяшальніцтва ў працэс прыняцця рашэнняў. Суды выносілі прысуды на падставе лжывых і палітычна матываваных абвінавачанняў, якія прад'яўляліся пракурорамі, і, на думку назіральнікаў, высокапастаўленыя дзяржаўныя чыноўнікі і прадстаўнікі мясцовых уладаў дыктавалі суддзям іх рашэнні.

Як і ў папярэднія гады, паводле інфармацыі праваабарончых арганізацый, пракуроры мелі празмерныя і незбалансаваныя паўнамоцтвы, паколькі маглі працягваць тэрмін утрымання без санкцыі суддзяў. Адвакаты абароны не маглі азнаёміцца з матэрыяламі следства, прысутнічаць пры правядзенні следчых дзеянняў і допытаў або азнаёміцца з доказамі абвінавачання, пакуль пракурор афіцыйна не перадаць справу ў суд. Адвакаты лічылі, што некаторыя доказы было складана аспрэчыць, таму што ўся тэхнічная экспертыза знаходзілася пад кантролем Генеральнай пракуратуры. Паводле меркавання шматлікіх адвакатаў, гэты дысбаланс паўнамоцтваў захоўваўся на працягу года, асабліва ў палітычна матываваных крымінальных і адміністрацыйных справах. За выключэннем рэдкіх выпадкаў, суды практычна не выносілі апраўдальных прысудаў абвінавачаным па крымінальных справах.

Згодна з законам, калегіі адвакатаў з'яўляюцца незалежнымі ўстановамі, а ліцэнзаваныя юрысты могуць весці прыватную практыку або ствараць адвакацкія бюро. Усе юрысты мусяць праходзіць працэдуру ліцэнзавання ў Міністэрстве юстыцыі і кожныя пяць год мусяць перарэгістроўваць свае ліцэнзіі.

Цягам года не паступала звестак пра якія-кольвечы рэпрэіўныя ці карныя меры ў адносінах да адвакатаў.

Судовыя працэдуры

Закон гарантуе права на справядлівы і адкрыты суд, аднак улады часам ігнаравалі гэтае права.

Закон гарантуе прэзюмпцыю невінаватасці. Разам з тым адсутнасць незалежнасці судоў, манера дзяржаўных СМІ паведамляць пра рэзанансныя справы такім чынам, нібыта віна ўжо даказаная, а таксама шырока распаўсюджаная практыка абмежавання права на абарону нярэдка вялі да таго, што цяжар даказвання ўласнай невінаватасці ўскладаўся на самога абвінавачванага.

Закон таксама прадугледжвае прынцып адкрытага судовага разгляду, аднак улады ў некаторых выпадках рабілі судовыя працэсы закрытымі і праводзілі іх у кабінетах суддзяў. Суддзі прымаюць рашэнне па ўсіх судовых справах. Пры разглядзе найбольш сур'ёзных спраў суддзі дапамагаюць двое грамадскіх кансультантаў.

Закон дае абвінавчаным права прысутнічаць на паседжаннях, аспрэчваць паказанні сведак і прадстаўляць доказы ад свайго імя, аднак улады не заўсёды ўлічвалі гэтыя права.

Закон прадугледжвае права затрыманых на дапамогу адваката і патрабуе, каб суды прызначалі адваката тым асобам, якія не могуць сабе гэтага дазволіць. Хоць, паводле закона, падсудныя могуць патрабаваць, каб суды адбываліся па-беларуску, большасць суддзяў і пракурораў, якія не валодалі свабодна беларускай мовай, адхілялі хадайніцтвы аб забеспячэнні перакладчыкамі і вялі паседжанні па-руску. Перакладчыкі забяспечваліся ў тым выпадку, калі падсудныя не размаўлялі ні па-беларуску, ні па-руску. Закон прадугледжвае права грамадзянаў свабодна выбіраць адваката для абароны сваіх інтарэсаў у судзе, аднак прэзідэнцкі дэкрэт забараняў прадстаўнікам НДА, якія з'яўляюцца адвакатамі, абараняць у судзе інтарэсы якіх-кольвечы асоб, за выключэннем сябраў сваёй арганізацыі. Спробы ўладаў адклікаць ліцэнзіі ў юрыстаў, якія абаранялі інтарэсы палітычных апанентаў рэжыму, яшчэ больш абмяжоўвалі падсудных у выбары адвакатаў. Улады таксама патрабавалі ад адвакатаў падпісваць заявы аб неразгалошванні, што абмяжоўвала іх магчымасць перадаваць якую-небудзь інфармацыю па судовай справе грамадскасці, сродкам масавай інфармацыі і нават сваякам падсудных.

Падсудныя маюць права абскарджання судовага рашэння, і большасць з іх карысталася гэтым правам. Разам з тым, у пераважнай большасці спраў апеляцыйныя суды пакідалі рашэнні ніжэйшых судов у сіле.

Палітвязні і асобы, затрыманыя па палітычных матывах

Мясцовыя праваабарончыя арганізацыі паведамлялі пра існаванне ў краіне шэрагу розных спісаў палітвязняў. Вядучыя мясцовыя праваабарончыя арганізацыі, уключна з “Вясной” і Беларускай Хельсінкскім камітэтам (БХК) прызналі адну асобу вязнем сумлення.

Былыя палітзняволеныя, вызваленыя ў жніўні 2015 года, на канец года ўсё яшчэ не мелі магчымасці карыстацца некаторымі грамадзянскімі і палітычнымі правамі.

Грамадзянска-прававыя працэдуры і сродкі судовай абароны

Закон прадугледжвае права грамадзян падаваць судовыя пазовы аб

кампенсацыі шкоды, звязанай з парушэннем правоў чалавека, аднак грамадзянскія суды не былі незалежнымі і рэдка праяўлялі аб'ектыўнасць у такіх пытаннях.

11 верасня Мінскі раённы суд прысудзіў выплаціць доктару Дзмітрыю Серадзе 2 890 рублёў (\$1 410) у якасці кампенсацыі за шкоду, якую нанеслі міліцыянты, уварваўшыся ў ягоную кватэру і затрымаўшы яго як падазраванага ў крымінальнай справе ў 2016 годзе. Нягледзячы на тое, што ўсе абвінавачанні супраць Серады былі ў хуткім часе знятыя, яму спатрэбілася тры гады і шмат скаргаў, каб даказаць, што міліцыя злоўжывала сваімі паўнамоцтвамі, разбіўшы дзверы і вокны і нанесшы яму маральную шкоду. Кампенсацыя паследавала за сустрэчай з вышэйшымі чынамі праваахоўных органаў 20 жніўня, на якой Прэзідэнт Лукашэнка публічна раскрытыкаваў дзеянні праваахоўных органаў, спасылаючыся на справу Серады ў якасці прыклада.

Рэстытуцыя маёмасці

Не існуе законаў, якія б прадугледжвалі рэстытуцыю або кампенсацыю прыватнай нерухомасці, канфіскаванай цягам II Сусветнай вайны і Халакосту. У краіне таксама не існуе заканадаўчага рэжыму рэстытуцыі камунальнай маёмасці або маёмасці, якая не мае спадчынніка. Урад паведамляў, што на працягу апошніх 11 гадоў не атрымліваў ніякіх запяў з патрабаваннямі аб кампенсацыі або рэстытуцыі маёмасці ад фізічных асоб, НДА або любых іншых грамадскіх арганізацый, габрэйскіх ці замежных.

е. Адвольнае парушэнне недатыкальнасці прыватнага і сямейнага жыцця, жылля і перапіскі

Закон забараняе падобныя дзеянні, аднак урад ігнараваў гэтую забарону. Улады ажыццяўлялі праслухоўванне тэлефонных размоваў ды відэаназіранне і выкарыстоўвалі сетку інфарматараў, што з'яўляецца парушэннем недатыкальнасці прыватнага жыцця грамадзян.

Закон патрабуе прад'яўлення ордара да або адразу пасля правядзення вобшуку. КДБ мае права ў любы час увайсці ў любы будынак пры ўмове звароту па выдачу ордара цягам 24 гадзін пасля ажыццяўлення гэтага дзеяння.

Службы бяспекі працягвалі праводзіць адвольныя вобшукі вядомых апазіцыйных дзеячаў і лідараў грамадзянскай супольнасці, а таксама допыты пры перасячэнні імі мяжы і ў аэрапортах. 12 верасня актывіст і заснавальнік мясцовага партала “Моцныя навіны” Пётр Кузняцоў паведаміў, што цягам года кожны раз пры перасячэнні розных межаў памежнікі затрымлівалі і абшуквалі яго і ягоных сямейнікаў.

Нягледзячы на тое, што закон забараняе ўладам перахопліваць тэлефонныя размовы і камунікацыі іншага кшталту без санкцый пракурора, улады рэгулярна праслухоўвалі памяшканні, тэлефоны і кантралявалі кампутарную перапіску. Амаль усе дзеячы палітычнай апазіцыі і многія вядомыя прадстаўнікі грамадзянскай супольнасці паведамлялі пра тое, што ўлады праслухоўвалі іх перамовы і сачылі за іх дзейнасцю. Урад працягваў збіраць і атрымліваць асабістую інфармацыю на незалежных журналістаў і дэмакратычных актывістаў падчас рэйдаў, а таксама праз канфіскаваную кампутарную тэхніку.

Закон дазваляе супрацоўнікам КДБ, Міністэрства ўнутраных спраў, спецслужбаў, фінансавай выведкі і пэўных падраздзяленняў памежнай аховы выкарыстоўваць прылады для праслухоўвання тэлефонных размоваў. Для праслухоўвання патрабуецца санкцыя пракурора, аднак пры адсутнасці незалежнасці пракурораў гэтае патрабаванне робіцца бессэнсоўным.

Міністэрства сувязі мае права спыняць аказанне тэлефонных паслугаў асобам, якія парушаюць падпісаныя з імі дамовы на аказанне паслугаў тэлефоннай сувязі, а такія дамовы забараняюць выкарыстоўваць тэлефонную сувязь у мэтах, што супярэчаць інтарэсам дзяржавы і грамадскаму парадку.

Раздзел 2. Захаванне грамадзянскіх свабод, у тым ліку:

а. Свабоды слова, у тым ліку ў СМІ

Канстытуцыя прадугледжвае свабоду слова, у тым ліку і ў друку. Аднак урад не забяспечваў захаванне гэтых правоў і прымяняў шматлікія законы для кантролю і цензуры ў дачыненні да грамадства і сродкаў масавай інфармацыі. Больш за тое, дзяржаўныя сродкі масавай інфармацыі выступалі ў падтрымку прэзідэнта і афіцыйнай палітыкі, не даючы пляцоўкі для іншых крытычных выказванняў.

Свабода слова і выражэння: Грамадзяне не маглі публічна крытыкаваць прэзідэнта і ўрад або абмяркоўваць агульнаграмадскія пытанні, не

асцерагаючыся быць пакаранымі. Улады здымалі на відэакамеру палітычныя сходы, часта правяралі дакументы з мэтай высвятлення асобы і выкарыстоўвалі іншыя формы запалохвання. Улады таксама забаранялі дэманстраваць некаторыя гістарычныя сцягі ды сімвалы і плакаты са зместам, што нібыта ўяўляў пагрозу для ўладаў ці грамадскага парадку.

10 чэрвеня Мінскі абласны суд прызнаў вінаватым вядомага мастака і арганізатара арт-перформансаў Алеся Пушкіна ў тым, што ён 6 чэрвеня ў мястэчку Крупкі выйшаў з плакатамі з заклікам Беларусі далучыцца да НАТА і спыніць расійскую агрэсію ў Еўропе. Нягледзячы на той факт, што Пушкін зладзіў сваю пратэстную акцыю адзін, улады абвінавацілі яго ў парушэнні Закона аб масавых мерапрыемствах і аказанні супраціву міліцыі і пакаралі штрафам у памеры 204 рублі (\$100).

Закон таксама абмяжоўвае свабоду слова шляхам крміналізацыі такіх дзеянняў, як перадача замежніку інфармацыі, якая, паводле ўладаў, з'яўляецца лжывай або кампраметуючай, пра палітычны, эканамічны, сацыяльны, ваенны або міжнародны стан краіны.

Свабода сродкаў масавай інфармацыі, уключна з анлайн СМІ: Абмежаванні, усталяваныя ўрадам, звужалі доступ да інфармацыі і часта прыводзілі да самацэнзуры ў СМІ. Дзяржаўныя сродкі масавай інфармацыі не забяспечвалі збалансаванае асвятленне падзеяў і ў пераважнай большасці падавалі іх афіцыйную версію. З'яўленне апазіцыйных палітыкаў у дзяржаўных СМІ адбывалася рэдка і пераважна абмяжоўвалася выпадкамі, прадугледжанымі законам на перыяд правядзення выбарчых кампаній. Улады папярэджвалі, штрафавалі, затрымлівалі і праводзілі допыты прадстаўнікоў незалежных СМІ.

Згодна з законам, урад мае права закрыць любое друкаванае або анлайнавае выданне пасля вынясення двух папярэджанняў цягам аднаго года за парушэнне шэрагу абмежаванняў, усталяваных для прэсы. Акрамя таго, паводле нарматыўных актаў, улады надзеленыя правам па сваім меркаванні забараняць або цэнзураваць журналісцкія рэпартажы. Міністэрства інфармацыі можа прыпыняць дзейнасць часопісаў або газет на тры месяцы без пастановы суда. Закон таксама забараняе СМІ распаўсюджваць інфармацыю ад імя незарэгістраваных палітычных партый, прафсаюзаў і НДА.

Незалежныя медыі, у тым ліку газеты і навінавыя інтэрнэт-сайты працягвалі працаваць ва ўмовах дзеяння рэпрэсіўнага заканадаўства аб сродках масавай інфармацыі і ў сваёй большасці сутыкаліся з дыскрымінацыйнай палітыкай у сферы публікацыі і распаўсюду выданняў, якая ўключала абмежаванне кантактаў з урадавымі чыноўнікамі і ўдзелу ў прэс-канферэнцыях, кантроль над аб'ёмам накладу друкаваных выданняў і павышэннем кошту на друк. Так, напрыклад, журналісты незалежных выданняў “*Еўрарадыё*”, “*БелаПАН*” і *tut.by* не атрымалі акрэдытацыю для асвятлення штогадовага паслання Прэзідэнта Лукашэнкі да беларускага народа і Нацыянальнага Сходу 19 красавіка нібыта праз тое, што ў прэсавым цэнтры для іх не хапіла месцаў.

Дзяржаўныя СМІ панавалі на інфармацыйным полі і мелі найбольшыя наклады, дзякуючы шчодрым субсідыям і прэферэнцыям. У краіне не існавала прыватнага тэлебачання, якое б вяшчала на ўсю яе тэрыторыю, і ў медыяпрасторы вяшчання дамінавалі дзяржаўныя і расійскія тэлестанцыі.

У краіне працягвалі дзейнічаць некаторыя міжнародныя медыі, але не без умяшальніцтва і папярэдняй цензуры. Канал “*Еўраньюс*”, а таксама расійскія “*Першы канал*”, *НТВ* і *РТР* у цэлым былі даступныя, хоць у многіх частках краіны толькі праз платныя кабельныя сеткі і з затрымкай, што дазваляла прыбіраць навіны, якія ўлады лічылі непажаданымі. Улады перыядычна блакавалі і цензуравалі міжнародныя праграмы навінаў або замянялі іх на мясцовыя.

Гвалт і пераслед: Улады па-ранейшаму рэгулярна пераследавалі і затрымлівалі мясцовых ды замежных журналістаў.

Службы бяспекі працягвалі перашкаджаць намаганням незалежных журналістаў асвятляць дэманстрацыі і акцыі пратэсту ў Мінску і па ўсёй краіне. Незалежная Беларуская асацыяцыя журналістаў паведаміла, што ўлады на кароткі тэрмін затрымалі кіроўцу акрэдытаванага нямецкага СМІ з абсталяваннем, што не дазволіла выданню зрабіць асвятленне шэсця 15 лістапада.

4 сакавіка Мінскі раённы суд абвінаваціў галоўную рэдактарку папулярнага незалежнага навінавага парталу *tut.by* Марыну Золатаву па артыкуле “*бяздзейнасць службовай асобы*” нібыта за дазвол журналістам *tut.by* бясплатна карыстацца падпіскай на дзяржаўнае навінавае агенцтва *Белта*. Суд прысудзіў яе да штрафу ў суме 7 650 рублёў (\$3 740). У дадатак, Золатава мусіць сплаціць судовыя выдаткі *Белты* на суму 6 000 рублёў (\$2 930). Крымінальныя

абвінавачанні супраць шэрагу іншых журналістаў *tut.by* і незалежнага прэсавага агенцтва *БелаПАН* былі знятыя пасля таго, як абвінавачаная пагадзілася сплаціць штрафы.

Урад адмовіўся прызнаваць некаторыя замежныя СМІ, такія як “Белсат ТВ” і Радыё “Рацыя”, офісы якіх знаходзяцца ў Польшчы, і рэгулярна штрафваў журналістаў-фрылансераў, якія на іх працавалі. На 25 верасня як найменш 17 журналістаў былі аштрафаваныя ў 38 выпадках за адсутнасць дзяржаўнай акрэдытацыі альбо супрацоўніцтва з замежнымі СМІ. Згодна з Беларускай асацыяцыяй журналістаў, журналісты-фрылансеры атрымалі штрафавы на агульную суму ў памеры 35 000 рублёў (\$17 200). Большасць аштрафаваных журналістаў працавала на “Белсат ТВ”.

У кастрычніку Міністэрства замежных спраў 11-ы раз адхіліла заяўку на акрэдытацыю фрылансера Віктара Парфёненкі, які працуе на Радыё “Рацыя”.

Цэнзура або абмежаванні зместу: Урад аказваў ціск на пераважную большасць незалежных выданняў, прымушаючы іх ажыццяўляць самацэнзуру, папярэджваючы пра адказнасць за асвятленне пэўных тэм або крытыку ўладаў. Улады жорстка і наўпростава кантралявалі змест матэрыялаў дзяржаўных вяшчальных і друкаваных СМІ. Тэлеканалы павінны трансляваць прынамсі 30% мясцовага зместу. Рэгіянальныя незалежныя тэлевізійныя станцыі дзейнічалі ў некаторых раёнах і перадавалі мясцовыя навіны, хоць большасць з іх адчувала на сабе ціск з боку мясцовых уладаў, якія пад пагрозай цэнзуры дамагаліся адмовы ад асвятлення агульнанацыянальных і вострых пытанняў.

Паводле справаздачы аб маніторынгу Бюро па дэмакратычных інстытутах і правах чалавека Арганізацыі па бяспецы і супрацоўніцтве ў Еўропе (АБСЕ/БДІПЧ), цягам парламенцкай выбарчай кампаніі 17 лістапада прынамсі сем ужо запісаных тэлевізійных выступаў апазіцыйных кандыдатаў не патрапілі ў эфір, а дзяржаўныя газеты адцэнзуравалі або адмовіліся публікаваць шэраг выбарчых платформаў апазіцыйных кандыдатаў.

Толькі дзяржаўным радыёстанцыям і тэлевізійным сеткам улады дазвалялі вяшчаць на тэрыторыі ўсёй краіны. Урад выкарыстоўваў гэтую нацыянальную манаполію для распаўсюду ўласнай версіі падзеяў і абмежавання альтэрнатыўных або апазіцыйных пунктаў гледжання.

Улады перасцерагалі бізнесы, каб тыя не змяшчалі рэкламу ў газетах, якія крытыкавалі ўрад. У выніку незалежныя выданні былі вымушаныя працаваць ва ўмовах жорсткіх бюджэтных абмежаванняў.

Законы, якія прадугледжваюць адказнасць за распаўсюд паклёпу і абразу: Паклёп і абраза з'яўляюцца крымінальнымі злачынствамі. За распаўсюд звестак, што ганьбяць і зневажаюць прэзідэнта, прадугледжаныя буйныя штрафы і пазбаўленне волі на тэрмін да чатырох год. Пакаранне за паклёпніцтва аднолькавае як для прыватных, так і для публічных асоб. Афіцыйная асоба, атрымаўшы крытыку за недавальняльнае выкананне сваіх службовых абавязкаў, можа падаць у суд як на журналіста, так і на перыядычнае выданне, якое распаўсюдзіла крытычнае паведамленне.

9 красавіка міліцыянты абшукалі мінскі офіс “Белсат ТВ” і канфіскавалі кампутарную тэхніку. Прэс-служба Следчага камітэта патлумачыла, што вобшук быў звязаны з пэўнай справай аб паклёпе. Паводле журналіста Белсата Алеся Залеўскага, крымінальная справа магла быць звязаная з рэпартажам, у якім “Белсат ТВ” няправільна паведаміў пра затрыманне кіраўніка Камітэта судовай экспертызы Андрэя Шведа. “Белсат ТВ” зрабіў абваржэнне і прынёс выбачэнні, і 11 красавіка камітэт вярнуў кампутарную тэхніку.

18 красавіка Брэсцкі раённы суд абвінаваціў папулярнага відэаблогера Сяргея Пятрухіна па справе аб паклёпе і абразе супрацоўнікаў міліцыі і прысудзіў яму штраф у памеры 9 180 рублёў (\$4 480). У дадатак, Пятрухіну было загадана сплаціць 7 500 рублёў (\$3 660) за шкоду, нанесеную міліцыянтам.

Нацыянальная бяспека: Улады часта спасылаліся на патрабаванні дзяржаўнай бяспекі ў якасці падставы для цензуры СМІ.

Свабода карыстання інтэрнэтам

Улады ўмешваліся ў інтэрнэт-прасторы, ажыццяўляючы маніторынг электроннай пошты і інтэрнэт-чатаў. Нягледзячы на тое, што асобныя грамадзяне, групы і выданні, як правіла, маглі ўдзельнічаць у мірным абмене думкамі праз інтэрнэт, у тым ліку і праз электронную пошту, усе, хто гэта рабіў, рызыкавалі сутыкнуцца з магчымымі прававымі і асабістымі наступствамі і, паводле некаторых меркаванняў, час ад часу вымушаны былі

практыкаваць самацэнзуру. Актывісты апазіцыі сутыкаліся з высокай верагоднасцю маніторынгу сваёй электроннай перапіскі і іншых сродкаў інтэрнэт-сувязі.

Згодна з папраўкамі ў Закон аб СМІ, якія ўступілі ў сілу ў снежні 2018 года, на навінавыя вэб-сайты і любыя інфармацыйныя інтэрнэт-рэсурсы распаўсюджваюцца тыя самыя правілы, што і на друкаваныя СМІ. Вэб-сайты могуць падаць заяву на рэгістрацыю як новыя СМІ, аднак для рэгістрацыі сайт мусіць мець офіс у нежылым памяшканні і галоўнага рэдактара, які з'яўляецца грамадзянінам Рэспублікі Беларусь з як найменш пяцігадовым досведам працы ў СМІ на кіроўчай пасадзе. Вэб-сайты, якія вырашаюць не атрымліваць рэгістрацыю, могуць працягваць працу, не маючы статусу СМІ. Яны не могуць атрымліваць ад дзяржаўных ўстаноў акрэдытацыю для сваіх карэспандэнтаў, якія, сярод іншага, таксама не будуць мець права асвятляць масавыя мерапрыемствы альбо абараняць крыніцы інфармацыі.

Уладальнікі навінавых інтэрнэт-рэсурсаў абавязаныя па загадзе ўладаў выдаляць кантэнт або публікаваць выпраўленні, а таксама не дапускаць выкарыстання забароненай “экстрэмісцкай” інфармацыі. Закон таксама абмяжоўвае доступ да вэб-сайтаў, змест якіх уключае ў сябе прапаганду гвалту, вайны, “экстрэмісцкай дзейнасці”; матэрыялы, звязаныя з незаконным абаротам зброі, выбуховых рэчываў і наркотыкаў, гандлем людзьмі; парнаграфію ды інфармацыю, якая можа нанесці шкоду нацыянальным інтарэсам краіны. Улады могуць без санкцый пракурора або суда заблакаваць доступ да сайтаў, якія не выконваюць загады ўрада, у тым ліку і на падставе аднаго парушэння, звязанага з распаўсюдам забароненай інфармацыі. У выпадку блакіроўкі сецьявое выданне страчвае сваю рэгістрацыю ў якасці СМІ. Уладальнікі вэб-сайта альбо сецьявое выдання будуць мець магчымасць на працягу месяца абскардзіць у судзе рашэнне аб абмежаванні доступу да свайго сайта або адмове ва ўзнаўленні доступу да яго.

Акрамя таго, уладальнікі інтэрнэт-сайтаў могуць быць прыцягнутыя да адказнасці за каментары карыстальнікаў, якія змяшчаюць любую забароненую інфармацыю, а самі гэтыя сайты могуць быць заблакаваныя. Змены ў законе таксама прадугледжваюць стварэнне базы дадзеных навінавых вэб-сайтаў і ідэнтыфікацыю ўсіх каментатараў паводле асабістых дадзеных і нумароў мабільных тэлефонаў. У выпадку, калі навінавы сайт атрымлівае два ці болей афіцыйных папярэджанняў з боку ўладаў, ён можа быць выдалены з базы

дадзеных і страціць сваё права на распаўсюд інфармацыі. Цягам справаздачнага года звестак пра блакіроўку незалежных вэб-сайтаў не паступала.

Улады ажыццяўлялі маніторынг інтэрнэт-трафіку. У адпаведнасці з законам, тэлекамунікацыйны манапаліст “Белтэлекам” і іншыя ўпаўнаважаныя ўрадам арганізацыі маюць выключнае права на абслугоўванне інтэрнэт-даменаў.

Прэзідэнцкі ўказ прадугледжвае абавязковую рэгістрацыю правайдараў сервісу і інтэрнэт-сайтаў, а таксама патрабуе ажыццяўляць збор інфармацыі пра карыстальнікаў у інтэрнэт-кавярнях. Указ патрабуе ад правайдараў захоўваць дадзеныя аб выкарыстанні грамадзянамі інтэрнэту цягам года і на запыт прадстаўляць гэтую інфармацыю праваахоўным органам. Парушэнне ўказа караецца пазбаўленнем волі.

У адказ на ўмяшальніцтва ўрада і абмежаванне доступу да інтэрнэту многія апазіцыйныя групы і незалежныя газеты перайшлі на інтэрнэт-дамены, якія дзейнічаюць па-за межамі краіны. Як паведамлялі назіральнікі, тыя нешматлікія незалежныя інфармацыйныя сайты, што захавалі нацыянальны даменны код “.by”, перыядычна практыкавалі самацэнзуру.

Акадэмічныя свабоды і культурныя мерапрыемствы

Урад абмяжоўваў акадэмічныя свабоды і культурныя мерапрыемствы.

Ад адукацыйных устаноў патрабавалася выкладаць афіцыйную дзяржаўную ідэалогію, якая сумяшчала ў сабе гонар за дасягненні былога Савецкага Саюза і Беларусі пад лідарствам Лукашэнкі. Зацверджаныя ўрадам падручнікі прапаноўвалі надзвычай прапагандысцкую версію гісторыі і іншых прадметаў. Улады абавязвалі ўсе школы, у тым ліку і прыватныя навучальныя ўстановы, выконваць дырэктывы дзяржаўных органаў па ўкараненні афіцыйнай ідэалогіі і забаранялі ім прызначаць на пасаду дырэктара сябраў апазіцыі. Міністр адукацыі мае права прызначаць і звальняць кіраўнікоў прыватных адукацыйных устаноў.

Выкарыстанне слова “акадэмічны” было абмежавана, і НДА забаранялася ўводзіць слова “акадэмічны” ў іх назвы. Не было дастатковых магчымасцяў атрымаць вышэйшую адукацыю на беларускай мове (замест рускай) у большасці сфераў.

Студэнты, пісьменнікі і прадстаўнікі акадэмічнай супольнасці паведамлялі, што ўлады аказвалі на іх ціск, каб яны далучыліся да нібыта добраахвотных праўладных арганізацый, такіх як Беларускі рэспубліканскі саюз моладзі (БРСМ) і Саюз пісьменнікаў Беларусі. Студэнтам, якія адмовіліся ўступіць у БРСМ, пагражаюць эканамічныя цяжкасці, у тым ліку адсутнасць магчымасці засяліцца ў інтэрнат, што фактычна абмяжоўвае іх магчымасць навучацца ў лепшых універсітэтах краіны.

Студэнты з розных універсітэтаў і каледжаў паведамлялі групе незалежных назіральнікаў за выбарамі, што кіраўніцтва факультэтаў прымушала іх галасаваць датэрмінова, пагражаючы высяленнем з інтэрнатаў. Акрамя таго, як стала вядома, улады часам вымушалі студэнтаў выступаць у якасці інфарматараў службаў бяспекі краіны.

Паводле дырэктывы Міністэрства адукацыі, навучальныя ўстановы могуць выключыць студэнтаў, якія бяруць удзел у антыўрадавай ці несанкцыянаванай палітычнай дзейнасці, і павінны забяспечыць правільную ідэалагічную падрыхтоўку студэнтаў. Чыноўнікі ад адукацыі, тым не менш, афіцыйнай прычынай адлічэння называлі дрэнныя адзнакі ці пропуск заняткаў.

4 лістапада ўлады горада Ліда адмянілі запланаванае мерапрыемства, якое мусіла ўключаць лекцыі па гісторыі, выставу, музычныя выступы і публічныя дыскусіі, заявіўшы, што яно носіць “палітычны характар”. Сярод спікераў і выступоўцаў былі вядомыя мінскія актывісты, блогеры і фольк-музыкі.

б. Свабода мірных сходаў і асацыяцый

Канстытуцыя прадугледжвае свабоду мірных сходаў, аднак урад жорстка абмяжоўваў гэтае права. Улады выкарыстоўвалі разнастайныя сродкі, каб перашкодзіць правядзенню дэманстрацый, разagnaць іх, звесці да мінімуму іх уплыў і пакараць удзельнікаў. Закон прадугледжвае свабоду асацыяцый, аднак улады перашкаджалі рэалізацыі гэтага права і селектыўна прымянялі законы і правілы рэгістрацыі з мэтай абмежаваць дзейнасць незалежных асацыяцый, здольных крытыкаваць урад.

Свабода мірных сходаў

Толькі зарэгістраваныя палітычныя партыі, прафсаюзы і НДА маглі звяртацца па дазвол на правядзенне дэманстрацый з удзелам больш

чым тысячы чалавек. Улады звычайна адхілялі запыты, што паступалі ад незалежных і апазіцыйных груп, а таксама самаарганізаваных суполак грамадзян з розных куткоў краіны.

Закон прадугледжвае крымінальную адказнасць за ўдзел ў несанкцыянаваных сходах, распаўсюд звестак пра намер правесці масавыя акцыі да атрымання афіцыйнага дазволу, навучанне людзей тэхніцы правядзення дэманстрацый, фінансаванне грамадскіх дэманстрацый або атрымання замежнай дапамогі “з мэтай нанясення шкоды” краіне. За некаторыя парушэнні гэтых патрабаванняў прадугледжана пакаранне ў выглядзе пазбаўлення волі на тэрмін да трох год.

Асобы з непагашанай судзімасцю за злачынствы, звязаныя з парушэннем закону і парадку, дзяржаўнасці і кіравання, грамадскай бяспекі і маралі, таксама як і асобы, якія былі пакараныя штрафамі за ўдзел у несанкцыянаваных масавых акцыях (цягам года пасля прысуджэння штрафу) не мелі права выступаць у якасці арганізатараў масавых мерапрыемстваў. Закон патрабуе, каб арганізатары апавясцілі ўлады пра запланаванае ў прызначаным месцы масавае мерапрыемства не пазней чым за 10 дзён да даты правядзення гэтага мерапрыемства. Улады мусяць паінфармаваць аб сваёй адмове не пазней як за пяць дзён да мерапрыемства. Паводле закона, адмова можа быць дадзена па адной з дзвюх прычын: мерапрыемства супадае па часе і па месцы з іншым, арганізаваным асобным грамадзянінам або групай грамадзян, або апавяшчэнне не адпавядае патрабаванням. Арганізатары масавых мерапрыемстваў па-за межамі прызначаных месцаў мусяць падаваць заяўку на правядзенне прынамсі за 15 дзён, каб атрымаць дазвол, і ўладам трэба даць адказ не пазней як за 5 дзён да мерапрыемства. Тым не менш, улады звычайна давалі дазвол на правядзенне апазіцыйных дэманстрацый толькі ў выпадку, калі тыя праводзіліся далёка ад цэнтра горада.

Каб адбіць жаданне прымаць удзел у дэманстрацыях, улады запалохвалі людзей і пагражалі ім, адкрыта рабілі відэазапіс удзельнікаў, спаганялі буйныя штрафы з удзельнікаў несанкцыянаваных мерапрыемстваў або пазбаўлялі іх волі.

24 студзеня ўрад зацвердзіў парадак аплаты арганізатарамі масавых мерапрыемстваў паслуг міліцыі, выдаткі на медыцынскае абслугоўванне і

прыбіранне тэрыторыі пры правядзенні мерапрыемства. У выпадку, калі заяўка на правядзенне масавага мерапрыемства падтрыманая, арганізатары мусяць заключыць дамову з гэтымі службамі за два дні да самога мерапрыемства і аплаціць усе паслугі цягам 10 дзён. Арганізатары скрадзіліся на высокі кошт такіх паслуг, што не патрабавалася пры правядзенні масавых мерапрыемстваў, арганізаваных супольна з дзяржаўнымі ўстановамі. Так, напрыклад, за паслугі міліцыі падчас мерапрыемства з удзелам больш чым 1 000 чалавек у адмыслова прызначаным месцы трэба заплаціць прыкладна 6 380 рублёў (\$3 120), а ў непрызначаным - у паўтара раза больш.

25 красавіка арганізатары штогадовага Чарнобыльскага Шляху заявілі, што ўпершыню за амаль 30 год яны не будуць праводзіць мерапрыемства па прычыне высокіх коштаў за патрабаваныя сервісы. Апазіцыйныя партыі, якія падалі заяўку на правядзенне мерапрыемства, змаглі ў ходзе перамоваў з Упраўленнем унутраных спраў Мінска знізіць кошт за паслугі з 7 500 рублёў (\$3 660) да 5 740 рублёў (\$2 800), аднак арганізатары заявілі, што яны ўсё роўна не гатовыя выдаткаваць такую суму. Арганізатары адклікалі сваю заяўку, аднак некаторыя актывісты прайшлі па маршруце шэсця 26 красавіка і ўсклалі кветкі да капліцы, пабудаванай у памяць ахвяраў Чарнобыля. Пасла таго ўлады аштрафавалі прынамсі 12 удзельнікаў, уключна з эканамічным аналітыкам Сяргеем Чалым і хрысціянскай дэмакраткай Вольгай Кавальковай на суму да 1 280 рублёў (\$625) кожнага.

29 красавіка Мінскі раённы суд прысудзіў штрафы лідарам арганізацыйнай групы санкцыянаванага ў Мінску 24 сакавіка Дня Волі. Пасля таго як арганізацыі адмовіліся плаціць службам правапарадку падчас правядзення мітынгу і канцэрта 24 сакавіка, сярод іншых, штрафы ў суме 765 рублёў (\$374) кожны атрымалі старшыня Руху за свабоду Юрый Губарэвіч, сустаршыня Беларускай хрысціянска-дэмакратычнай партыі Вольга Кавалькова і старшыня Аб'яднанай грамадзянскай партыі Мікалай Казлоў. 2 траўня на 765 рублёў (\$374) па той самай прычыне быў аштрафаваны яшчэ адзін з арганізатараў мерапрыемства - старшыня Беларускай дэмакратычнай партыі "Грамада" Ігар Барысаў.

Цягам года мясцовыя ўлады па ўсёй краіне адхілілі дзясяткі розных заявак на правядзенне дэманстрацый.

Мінгарвыканкам адхіліў заяўкі Беларускага народнага фронту і незалежнай грамадска-культурніцкай ініцыятывы "Арт-сядзіба" на правядзенне 25

сакавіка на Дзень Волі канцэрта на плошчы Свабоды, стадыёне “Дынама” альбо пляцоўцы каля Палаца спорту. Улады дазволілі апазіцыйным палітычным партыям правесці канцэрт і мітынг на аддаленай ад цэнтра пляцоўцы 24 сакавіка, у той жа час па меншай меры два апазіцыйныя актывісты - Зміцер Дашкевіч і сустаршыня Беларускай хрысціянска-дэмакратычнай партыі Віталь Рымашэўскі былі на кароткі тэрмін затрыманыя. Праваабаронцы паведамлялі, што ў цэлым 15 чалавек былі затрыманыя на розных мерапрыемствах 25 сакавіка, уключна са старшынём Аб’яднанай грамадзянскай партыі Мікалаем Казловым, сустаршынём Беларускай хрысціянска-дэмакратычнай партыі Віталём Рымашэўскім, музыкамі Лявонам Вольскім, Змітром Вайцюшкевічам, Ігарам Варашкевічам і Паўлам Аракелянам, якія абвясцілі вулічны канцэрт. Усе яны былі адпушчаныя без прад’яўлення абвінавачанняў.

Цягам года ўлады Брэста адхілілі дзясяткі заявак мясцовых груп жыхароў горада, што пратэставалі супраць пабудовы і запуску акумулятарнага завода. Міліцыя затрымала і аштрафавала некаторых з іх за парушэнне Закона аб масавых мерапрыемствах і правядзенне ў сакавіку і красавіку не санкцыянаваных уладамі мітынгаў.

Свабода асацыяцый

Усе НДА, палітычныя партыі і прафсаюзы мусяць атрымліваць папярэдні дазвол на рэгістрацыю ў Міністэрстве юстыцыі. Урадавая камісія разглядае і зацвярджае ўсе заявы аб рэгістрацыі; яе рашэнні галоўным чынам грунтуюцца на палітычнай і ідэалагічнай адпаведнасці афіцыйнай пазіцыі і практыкам.

У адпаведнасці з дзейнымі працэдурамі рэгістрацыі заяўнікі павінны былі пазначыць колькасць заснавальнікаў, іх імёны, а таксама фізічны адрас нежылога памяшкання ў якасці офіса, што было надзвычай цяжка з улікам фінансавых складанасцяў большасці НДА і боязі ўласнікаў нерухомасці здаваць памяшканні ў арэнду недзяржаўным арганізацыям. Асобы, пазначаныя ў якасці членаў арганізацыі, аказваліся безабароннымі перад рэпрэсіямі. Адмова дзяржаўных устаноў здаваць офісныя памяшканні ў арэнду незарэгістраваным арганізацыям і выдаткі на арэнду прыватных памяшканняў, паводле звестак, вымушалі большасць арганізацый выкарыстоўваць адрасы жылых памяшканняў, што ўлады пазней маглі выкарыстоўваць як падставу для адмовы ў рэгістрацыі ці яе пазбаўлення. Закон, які забараняў любую дзейнасць ад імя незарэгістраваных груп і прадугледжваў для сябраў такіх груп пакаранне,

што вар'іравалася ад высокіх штрафаў да двух год пазбаўлення волі, быў адменены 19 ліпеня, а замест яго былі ўведзены адміністрацыйныя штрафы ў суме да 1 280 рублёў (\$625) (гл. таксама раздзел 7.а.).

Закон аб грамадскіх аб'яднаннях забараняе НДА захоўваць у замежных фінансавых установах грашовыя сродкі на ажыццяўленне дзейнасці на мясцовым узроўні. Закон таксама забараняе НДА садзейнічаць у аказанні замежнымі дзяржавамі любой дапамогі або льготыў дзяржаўным служачым на падставе іх палітычных або рэлігійных поглядаў ці нацыянальнай прыналежнасці. Гэтае палажэнне, паводле шырока распаўсюджанага меркавання, накіравана супраць польскай меншасці.

Толькі зарэгістраваныя НДА могуць легальна атрымліваць замежныя гранты ды тэхнічную дапамогу і толькі выключна на абмежаваную колькасць зацверджаных мерапрыемстваў. НДА мусяць мець дазвол ад Дэпартамента па гуманітарнай дзейнасці пры Адміністрацыі Прэзідэнта і Міністэрства эканомікі на атрыманне тэхнічнай дапамогі перад тым, як змогуць прыняць такія грашовыя сродкі або зарэгістраваць гранты.

Улады могуць закрыць НДА пасля вынясення яму толькі аднаго папярэджання аб парушэнні закону. Найбольш агульнай падставай для вынясення папярэджання альбо закрыцця арганізацыі была немагчымасць атрымаць афіцыйны адрас, а таксама тэхнічныя супярэчнасці ў заяўных дакументах. Закон дазваляе ўладам закрываць НДА за атрыманне імі таго, што лічылася незаконнымі формамі замежнай дапамогі, і дазваляе Міністэрству юстыцыі ажыццяўляць маніторынг дзейнасці любой з НДА і правяраць усю іх дакументацыю. НДА таксама мусяць падаваць у міністэрства штогадовыя дэталёвыя справаздачы пра сваю дзейнасць, размяшчэнне офісаў, службовых асоб і колькасць сябраў.

Урад працягваў адмаўляць некаторым НДА і палітычным партыям у рэгістарацыі на розных падставах, у тым ліку ў сувязі з “тэхнічнымі” праблемамі з падачай заявак. Улады нярэдка пераследавалі і запалохвалі заснавальнікаў арганізацый, спрабуючы прымусіць іх адмовіцца ад удзелу і, такім чынам, пазбавіць групу неабходнай для рэгістарацыі колькасці заяўнікаў. Шматлікім групам неаднаразова адмаўлялі ў рэгістарацыі.

Улады працягвалі запалохваць незалежны і незарэгістраваны Саюз палякаў Беларусі і яго сябраў, пры гэтым падтрымліваючы праўладную арганізацыю з той самай назвай. 23 красавіка раённы суд Гродна зняў абвінавачанні па грамадзянскай справе

з лідаркі незарэгістраванага Саюза палякаў Анжалікі Борыс. Улады заяўлялі, што Борыс парушыла Закон аб масавых мерапрыемствах, арганізаваўшы кірмаш, які адбываецца ўжо 20-ы год запар, каб адзначыць свята Святога Казіміра ў непасрэднай блізкасці ад польскага консульства ў Гродна 3 сакавіка.

28 ліпеня Брэсцкія абласныя ўлады адмовілі ў рэгістрацыі групе мясцовых жыхароў, якія імкнуліся заснаваць экалагічную праваабарончую НДА «ЭкаБрэст», што аб'яднала супраціўнікаў будаўніцтва акумулятарнага завода ў вобласці. Суды адхілілі групавыя апеляцыі.

в. Свабода веравызнання

Гл. *Міжнародны даклад аб свабодзе веравызнання ў краінах свету*

Дзярждэпартамент ЗША па адрасе: www.state.gov/religiousfreedomreport/.

г. Свабода перамяшчэння

Закон прадугледжвае свабоду перамяшчэння ў межах краіны, паездак за мяжу, эміграцыі і вяртання на радзіму, аднак у некаторых выпадках урад абмяжоўваў права сваіх грамадзян, у прыватнасці былых палітвязняў, на выезд за мяжу.

Перамяшчэнне ў межах краіны: Пашпарты служаць афіцыйным пасведчаннем асобы і неабходныя для рэгістрацыі па месцы жыхарства, уладкавання на працу і засялення ў гатэль. Міліцыя па-ранейшаму выбарачна пераследала асоб, якія жылі ў месцы, адрозным ад пазначанага ў абавязковых штампе ў іх пашпарце.

Закон таксама патрабуе, каб асобы, што наведваюць 25-кіламетровую памежную зону (за выключэннем афіцыйных пунктаў пропуску), атрымлівалі спецыяльны дазвол на ўезд.

Паездкі за мяжу: Афіцыйная база дадзеных асоб, якім быў забаронены выезд за мяжу, уключае імёны асоб, што мелі доступ да дзяржаўнай тайны, тых, хто прыцягваўся да адказнасці па крымінальных справах або грамадзянскіх пазовах ці меў нявыкананыя фінансавыя абавязкі. Улады пісьмова інфармавалі некаторых асоб пра тое, што іх імёны ўнесены ў базу дадзеных; іншыя ж даведваліся пра гэта толькі пры спробе перасячы мяжу. Міністэрства ўнутраных спраў, службы бяспекі, памежныя і мытныя органы і дэпартаменты фінансавых расследаванняў маюць права ўносіць грамадзян у спісы “прафілактычнага ўліку”.

Справаздача па правах чалавека ў краіне за 2019
Дзяржаўны Дэпартамент Злучаных Штатаў • Бюро па пытаннях дэмакратыі, правоў чалавека і працы

Міністэрства ўнутраных спраў таксама патрабавала адсочваць грамадзян, якія працуюць за мяжой, і кадравыя агенцтвы абавязаныя былі паведамляць пра асоб, што не вярнуліся з-за мяжы ў запланаваны час.

Ссылка: Закон не дазваляе прымусовую ссылку, але некаторыя крыніцы сцвярджалі, што сілавая структура працягвалі пагражаць некаторым сябрам апазіцыі нанясеннем шкоды здароўю або прыцягненнем да крымінальнай адказнасці ў выпадку, калі тыя не пакінуць краіну, і многія з іх выпраўляліся ў добраахвотнае выгнанне.

Многія студэнты ўніверсітэтаў, якія былі выключаны з навучальных устаноў ці лічылі, што знаходзяцца пад пагрозай выключэння за сваю палітычную дзейнасць, абіралі добраахвотнае выгнанне і працягвалі сваё навучанне за мяжой.

д. Асобы, перамешчаныя ўнутры краіны

Дадзеныя адсутнічаюць.

е. Абарона ўцекачоў

Забеспячэнне прытулку: Закон, за некаторымі выключэннямі, прадугледжвае забеспячэнне прытулку або статусу ўцекача, дадатковую ці часовую абарону замежных грамадзян і асоб без грамадзянства. Урад распрацаваў працэдуру вызначэння статусу ўцекача, а таксама сістэму забеспячэння абароны ўцекачоў. Закон забяспечвае абарону ад прымусовага вяртання, што гарантуецца замежнікам, якім было адмоўлена ў статусе ўцекача або ў часовай абароне, але якія не могуць быць вернутыя ў краіну паходжання.

Усе замежнікі, за выключэннем расійскіх грамадзян, маюць права хадайнічаць аб прадстаўленні прытулку. Паводле ўмоваў Пагаднення аб стварэнні Саюзнай дзяржавы з Расіяй, расіяне могуць на законнай аснове пражываць у краіне і атрымліваць від на жыхарства на падставе свайго расійскага грамадзянства.

Свабода перамяшчэння: Асобы, што звяртаюцца па прадстаўленне прытулку, надзелены свабодай перамяшчэння па ўсёй тэрыторыі краіны, але абавязаныя пражываць у тым рэгіёне, дзе падалі свае заявы на атрыманне статусу ўцекача, а таксама ў месцах, вядомых уладам, цягам усяго тэрміну разгляду іх заяваў,

уклучна з працэдурай абскарджання. Улады, паводле звестак, часта заахвочвалі асоб, якія хадайнічалі аб прадстаўленні прытулку, выбіраць месца жыхарства ў сельскай мясцовасці; тым не менш, большасць з іх сялілася ў гарадах і мястэчках. Змена месца жыхарства была магчымай пры ўмове апавяшчэння ўладаў. Улады выдаюць асобам, што хадайнічаюць аб прадстаўленні прытулку, пасведчанні, якія служаць дакументам, які пацвярджае іх статус асобы, што просіць прытулку, і абараняюць іх ад высылкі з краіны. У адпаведнасці з заканадаўствам яны таксама павінны зарэгістравацца ў органах улады па месцы пражывання.

Доўгатэрміновыя рашэнні: Дарослыя асобы, што звяртаюцца па прадстаўленне прытулку, павінны плаціць за вышэйшую адукацыю, а таксама за няэкстраную медыцынскую дапамогу, у той час як непаўнагадовыя атрымліваюць адукацыю і медыцынскую дапамогу бясплатна. Юрыдычная дапамога, жылло і моўныя курсы не прадастаўляюцца бясплатна ні асобам, якія шукаюць прытулку, ні ўцекачам. Прадстаўленне правоў грамадзянства ўцекачам было магчымае пасля сямі год сталага пражывання ў краіне, як і ў выпадку з іншымі катэгорыямі замежных грамадзян.

Часовая абарона: Нягледзячы на тое, што ўрад можа забяспечваць часовую абарону (тэрмінам да аднаго года) грамадзянам, якія не могуць лічыцца ўцекачамі, цягам справаздачнага года такая абарона не прадстаўлялася.

ж. Асобы без грамадзянства

Па стане на 1 ліпеня Міністэрства ўнутраных спраў і УВКБ ААН налічылі ў краіне 6 158 асоб без грамадзянства; усе яны, паводле інфармацыі ўладаў, мелі дазвол на сталае пражыванне.

Асобы без грамадзянства, якія стала пражывалі ў краіне, мелі від на жыхарства і пры ўладкаванні на працу прыроўніваліся да грамадзян, за выключэннем абмежаванай колькасці пасад у дзяржаўным сектары і праваахоўных органах, даступных выключна грамадзянам. Паступала інфармацыя, што асобы без грамадзянства часам сутыкаліся з дыскрымінацыяй пры працаўладкаванні, паколькі ўлады нярэдка вымушалі іх пераязджаць у сельскую мясцовасць, дзе магчымасці для працаўладкавання былі абмежаваныя. Паводле інфармацыі УВКБ ААН, асобы без грамадзянства маглі свабодна мяняць рэгіён пражывання.

Для асоб без грамадзянства існуе пэўны шлях да яго атрымання. Асноўным патрабаваннем з'яўляецца сталае пражыванне на тэрыторыі краіны на працягу як найменш сямі год. Улады маюць і паскораную працэдуру натуралізацыі, але ў асноўным для асоб, якія нарадзіліся або стала пражывалі ў краіне да распаду Савецкага Саюза, этнічных беларусаў, іх сужэнцаў ды нашчадкаў. Калі дзіця нараджаецца ў сям'і асоб без грамадзянства, якія стала пражываюць у краіне, яно мае права на беларускае грамадзянства.

Раздзел 3. Свабода ўдзелу ў палітычным працэсе

Закон прадугледжвае права грамадзян абіраць свой урад шляхам свабодных і справядлівых перыядычных выбараў, якія праводзяцца шляхам таёмнага галасавання на аснове ўсеагульнага і роўнага выбарчага права, аднак урад увесь час пазбаўляў грамадзян магчымасці рэалізоўваць гэта права, праводзячы выбары, якія не адпавядалі міжнародным стандартам.

З моманту свайго абрання ў 1994 годзе першым прэзідэнтам краіны на чатырохгадовы тэрмін, Лукашэнка паступова сканцэнтраванай паўнамоцтвы ў выканаўчай галіне ўлады з мэтай атрымання кантролю над усімі галінамі ўлады, у рэшце рэшт, па сутнасці знішчыўшы падзел паўнамоцтваў паміж галінамі ўлады. Праз рэферэндумы 1996 і 2004 гадоў, што не адпавядалі дэмакратычным стандартам, у Канстытуцыю былі ўнесеныя папраўкі, якія пашырылі яго паўнамоцтвы, падоўжылі тэрмін яго знаходжання на пасадзе і адмянілі абмежаванні на колькасць прэзідэнцкіх тэрмінаў. На кожных наступных выбарах, у тым ліку прэзідэнцкіх у 2015 годзе, і парламенцкіх, што адбыліся ў лістападзе, грамадзянам па-ранейшаму адмаўлялася ў праве выказаць сваю волю ў рамках сумленнага і празрыстага працэсу, у тым ліку і ў свабодным доступе да СМІ і рэсурсаў.

Выбары і ўдзел у палітычным жыцці

Апошнія выбары: Паводле незалежных мясцовых груп па назіранні за выбарамі, падчас парламенцкіх выбараў 17 лістапада было заўважана шмат парушэнняў, у тым ліку штучна павышаная яўка цягам датэрміновага галасавання і ў дзень выбараў, шматразовае галасаванне, непразрыстая працэдура хатняга галасавання і ўліку галасоў па ўсёй краіне.

Незалежныя назіральнікі адзначылі, што шэрагу апазіцыйных кандыдатаў было адмоўлена ў рэгістрацыі па непраўдападобных прычынах і працэс

рэгістрацыі кандыдатаў не быў адкрытым для назіральнікаў. У шэрагу выпадкаў камісіі выдалялі незалежных назіральнікаў з выбарчых участкаў нібыта за тое, што тыя ўмешваліся ў працу камісіі, і забаранялі здымаць на відэа ці рабіць фота. Праваабаронцы, незалежныя назіральнікі і эксперты прыйшлі да высновы, што выбары не адпавядалі міжнародным стандартам, а ўлады адхілілі большасць скаргаў, пададзеных апазіцыйнымі кандыдатамі, іх прадстаўнікамі або незалежнымі назіральнікамі.

Улады не запрашалі назіральнікаў АБСЕ/БДІПЧ на мясцовыя выбары.

Парламенцкія выбары, якія адбыліся 17 лістапада, не адпавядалі міжнародным стандартам. Паводле БДІПЧ АБСЕ, Парламенцкай асамблеі АБСЕ, а таксама прамежкавай справаздачы міжнароднай місіі па назіранні за выбарамі Парламенцкай асамблеі Савета Еўропы, хоць выбары і прайшлі спакойна і пры ўдзеле вялікай колькасці кадыдатаў і назіральнікаў, яны не адпавядалі важным міжнародным стандартам дэмакратычных выбараў і назіралася агульная непавага да фундаментальных свабод - сходаў, асацыяцый і слова.

У справаздачы АБСЕ за 2019 год было адзначана вылучэнне вялікай колькасці кандыдатаў на выбарах, але празмерна абмежавальны працэс рэгістрацыі, які тармазіў удзел лідараў прадстаўнікоў апазіцыі. Абмежаваныя агітацыйныя кампаніі праходзілі ў абмежавальным асяроддзі, якое ў цэлым не прадугледжвала значнага ці палітычна канкурэнтнага змагання. Асвятленне ў СМІ выбарчай кампаніі не дазваляла выбаршчыкам атрымліваць дастатковую інфармацыю пра кандыдатаў. У выбарчых камісіях пераважалі прадстаўнікі органаў выканаўчай улады, што абмяжоўвала іх бесстароннасць і незалежнасць, а цэласнасць выбарчага працэсу не была належным чынам забяспечаная. Значныя працэдурныя недахопы пры падліку галасоў выклікалі занепакоенасць тым, наколькі сумленна падводзіліся і перадаваліся вынікі галасавання, а агульная адсутнасць празрыстасці звучыла магчымасці для сур'ёзнага назірання.

Мясцовыя праваабарончыя арганізацыі “Вясна” і “Беларускі Хельсінскі камітэт” на прэс-канферэнцыі па заканчэнні выбараў заявілі, што, паводле іх назіранняў, выбары не адпавядалі міжнародным стандартам і не ў поўнай меры адпавядалі беларускаму заканадаўству. Яны асабліва адзначалі сваю заклапочанасць працэдурай датэрміновага галасавання, адсутнасцю празрыстасці ў працэсе падліку галасоў, а таксама панаваннем у выбарчых

камісіях праўладных арганізацый і цікаваннем незалежных назіральнікаў.

Палітычныя партыі і ўдзел у палітычным жыцці: Улады рэгулярна пераследавалі апазіцыйныя палітычныя партыі ды іх актывістаў і стваралі перашкоды іх дзейнасці. Некаторыя апазіцыйныя партыі не мелі афіцыйнага статусу, паколькі ўлады адмаўлялі ім у рэгістрацыі, а ўрад рэгулярна парушаў іх права на арганізацыю, удзел у выбарах, збор галасоў і публікацыю праграм. Улады дазвалялі свабодна працаваць амаль паўтузіну пераважна бяздзейных, аднак афіцыйна зарэгістраваных пралукашэнкаўскіх палітычных партый.

Цягам года ўлады штрафавалі і арыштоўвалі лідараў апазіцыйных палітычных партый за парушэнне Закона аб масавых мерапрыемствах і ўдзел у шэрагу несанкцыянаваных дэманстрацый (гл. раздзел 2). Закон дазваляе ўладам прыпыняць дзейнасць партый на шэсць месяцаў пасля аднаго папярэджання і зачыняць іх пасля двух. Закон забараняе палітычным партыям атрымліваць дапамогу з-за мяжы і патрабуе абавязковай рэгістрацыі ў Міністэрстве юстыцыі ўсіх палітычных груп і кааліцый. Сябры партый, якім улады адмовілі ў рэгістрацыі, напрыклад, Беларускай хрысціянска-дэмакратычнай партыі, па-ранейшаму былі аб'ектам пераследу і адвольных прававерак.

Улады працягвалі абмяжоўваць дзейнасць непрызнанага Саюза палякаў Беларусі і пераследаваць яго сябраў.

Удзел жанчын і меншасцяў: Не існавала законаў, якія б забаранялі жанчынам або прадстаўнікам меншасцяў браць удзел у палітычным жыцці, аднак патрыярхальнае стаўленне грамадства не спрыяла намаганням жанчын атрымаць пасады ва ўладзе.

Раздзел 4. Карупцыя і недастатковая празрыстасць дзяржаўных органаў

Закон прадугледжвае крымінальную адказнасць за службовую карупцыю, і ўлады рэгулярна пазбаўлялі волі афіцыйных асоб, якія, як меркавалася, былі замешаныя ў карупцыйных справах, тым не менш, паводле Паказальнікаў эфектыўнасці дзяржаўнага кіравання Сусветнага банка, карупцыя ў краіне ўяўляла сабой сур'ёзную праблему.

19 сакавіка Група дзяржаў супраць карупцыі (GRECO) Савета Еўропы заявіла пра неадпаведнасць краіны антыкарупцыйным стандартам. Урад не апублікаваў

справаздачы аб ацэнцы адпаведнасці, што, паводле GRECO, “кінула цёмны цень на намеры Беларусі працаваць у напрамку прадухілення карупцыі і змагання з ёй, а таксама на агульнае супрацоўніцтва з GRECO”.

Фізічным асобам, звольненым за карупцыю больш нізкага ўзроўню, выносіцца пяцігадовая забарона на працу ў дзяржаўных установах, у той час як тыя, хто, як устаноўлена, здзейсніў больш сур'ёзныя злоўжыванні, адхіляюцца ад дзяржаўнай занятасці на нявызначаны тэрмін. Закон таксама дазваляе канфіскацыю маёмасці ў асобы, якая была прызнана вінаватай у карупцыйных дзеяннях, на суму больш чым 25% гадавога даходу дзяржаўнага служачага. Закон прадугледжвае грамадскі маніторынг дзеянняў урада па барацьбе з карупцыяй. 10 траўня прэзідэнт падпісаў дэкрэт, якім забараняецца вызваляць з месцаў пазбаўлення волі, а таксама даваць умоўны тэрмін асобам, асуджаным па карупцыйных злачынствах. Таксама забараняецца турэмнае зняволенне замяняць больш мяккімі формамі пакарання. 18 кастрычніка Прэзідэнт Лукашэнка заявіў, што “дзяржаўны кадравы спіс складаецца з 850 асоб, якія валодаюць пэўнымі паўнамоцтвамі і маюць імунітэт і якіх нельга арыштоўваць без дазволу прэзідэнта”.

Карупцыя: Згодна з афіцыйнымі крыніцамі, большасць карупцыйных спраў тычылася вымагальніцтва і атрымання хабару, махлярства і злоўжывання ўладай, хоць, як паведамлялася, такіх праяваў карупцыі ў працэсе штодзённага ўзаемадзеяння паміж грамадзянамі і дзяржаўнымі служачымі ніжэйшага звяна, як гэта ні дзіўна, звычайна не назіралася.

Адсутнасць незалежнай судовай сістэмы і органаў правапарадку, недастатковы падзел паўнамоцтваў і пераслед незалежнай прэсы, у значнай ступені пазбаўленай права ўзаемадзеяння з непразрыстым дзяржаўным бюракратычным апаратам, зрабілі амаль немагчымым вызначыць маштабы карупцыі або весці з ёй эфектыўную барацьбу.

Генеральная пракуратура адказвае за арганізацыю і каардынацыю дзейнасці па барацьбе з карупцыяй, уключна з кантролем над апэратыўна-пошукавымі мерапрыемствамі, аналізам эфектыўнасці прынятых мераў, наглядам за ўдзельнікамі і распрацоўкай нарматыўных актаў.

Найбольш карумпаванымі сектарамі былі дзяржаўнае кіраванне і закупкі, прамысловасць, будаўнічая галіна, ахова здароўя і адукацыя. У верасні Вярхоўны Суд паведаміў, што ў перыяд са студзеня па чэрвень за злачынствы, звязаныя з карупцыяй, былі асуджаныя 463 асобы.

Справаздача па правах чалавека ў краіне за 2019

Дзяржаўны Дэпартамент Злучаных Штатаў • Бюро па пытаннях дэмакратыі, правоў чалавека і працы

Цягам справаздачнага года былі шматлікія выпадкі судовага пераследу па факце карупцыі, але судовы пераслед заставаўся выбарачным, непразрыстым і ў некаторых выпадках палітычна матываваным, як адзначалі незалежныя назіральнікі і праваабаронцы. Напрыклад, 4 ліпеня Вярхоўны Суд на закрытым паседжанні прысудзіў былога прэзідэнцкага памочніка і кіраўніка гродзенскага Дзяржкантролю Сяргея Раўнейку да 12 год пазбаўлення волі і канфіскацыі маёмасці. Улады інкрымінавалі Раўнейку атрыманне хабару ў суме 200 000 даляраў.

Цягам года прынамсі 93 дактары з Мінска і рэгіёнаў, супрацоўнікі Міністэрства аховы здароўя, уключна з намеснікам міністра, прадстаўнікі мясцовай фармацэўтычнай прамысловасці і ўладальнікі аптэчнага бізнесу апынуліся пад следствам за цэлы шэраг карупцыйных эпізодаў, звязаных з набыццём лекаў і медыцынскага абсталявання. У той час як такія выпадкі працягваліся ў канцы года, больш за дзесятак лекараў і чыноўнікаў былі асуджаныя на тэрмін да 9 год пазбаўлення волі. Былы намеснік міністра Ігар Ласіцкі быў пазбаўлены волі на 6 год за атрыманне хабару.

Раскрыццё фінансавай інфармацыі: Заканадаўствам аб барацьбе з карупцыяй прадугледжана раскрыццё звестак аб даходах і маёмасці прызначаных або абраных на дзяржаўныя пасады асоб, іх сужэнцаў і сваякоў, якія дасягнулі паўнагадовага ўзросту і працягваюць пражываць разам з імі. Згодна з законам, спецыялізаваныя падраздзяленні па барацьбе з карупцыяй у складзе Генеральнай пракуратуры, КДБ і Міністэрства ўнутраных спраў адсочваюць і кантралююць дзейнасць па барацьбе з карупцыяй, а генеральны пракурор і ўсе іншыя пракуроры ўпаўнаважаныя ажыццяўляць нагляд за прымяненнем антыкарупцыйнага заканадаўства. Гэтыя дэкларацыі не былі даступнымі шырокай грамадскасці, выключэннем жа з'яўляліся кандыдаты, якія бяруць удзел у прэзідэнцкіх, парламенцкіх і муніцыпальных выбарах. За невыкананне закона прадугледжаны адміністрацыйныя санкцыі і дысцыплінарныя спагнанні.

Раздзел 5. Стаўленне органаў улады да расследаванняў меркаваных парушэнняў правоў чалавека, праводзімых міжнароднымі і недзяржаўнымі арганізацыямі

У краіне дзейнічаў шэраг мясцовых праваабарончых НДА, хоць улады нярэдка дэманстравалі ў дачыненні да іх дзейнасці варожае стаўленне і абмяжоўвалі яе, выбарачна супрацоўнічалі з імі і не рэагавалі на іх заявы.

Дзве вядомыя праваабарончыя НДА – Беларускі Хельсінскі камітэт (БХК) і

Цэнтр прававой трансфармацыі – былі зарэгістраванымі арганізацыямі. Урад адмовіў у рэгістрацыі шэрагу іншых арганізацый, тым самым ставячы іх пад пагрозу штрафных санкцый у памеры да 1 280 рублёў (\$625). Шэраг незарэгістраваных НДА, у тым ліку “Вясна” і “Прававая дапамога насельніцтву”, працягвалі сваю дзейнасць.

Улады перыядычна ажыццяўлялі пераслед як зарэгістраваных, так і незарэгістраваных праваабарончых НДА, праводзячы праверкі і пагражаючы скасаваць рэгістрацыю, а таксама, паводле звестак, ажыццяўлялі кантроль над іх перапіскай і праслухоўванне тэлефонных размоў. Урад пераважна ігнараваў справаздачы, падрыхтаваныя праваабарончымі НДА, і рэдка сустракаўся з прадстаўнікамі незарэгістраваных арганізацый. Дзяржаўныя сродкі масавай інфармацыі нічога не паведамлялі пра праваабарончыя НДА і іх дзейнасць. На працягу года банкаўскія рахункі Беларускага Хельсінкскага камітэта заставаліся заблакаванымі праз даўнюю падатковую запазычанасць, звязаную з замежным фінансаваннем у пачатку 2000-ых гадоў, аднак урад дазваляў БХК працаваць без аніякіх іншых перашкод.

Улады неахвотна супрацоўнічалі з міжнароднымі НДА і службовымі асобамі іншых праваабарончых арганізацый па пытаннях праваабарончай дзейнасці, а прадстаўнікі міжнародных НДА часта сутыкаліся са складанасцямі пры атрыманні дазволу на ўезд у краіну. Улады рэгулярна ігнаравалі рэкамендацыі мясцовых і міжнародных НДА па паляпшэнні сітуацыі з правамі чалавека ў краіне і патрабаванні спыніць пераслед прадстаўнікоў праваабарончай супольнасці.

ААН і іншыя міжнародныя арганізацыі: У верасні 2018 года Савет па правах чалавека ААН прызначыў Анаіс Марын у якасці новага Спецыяльнага дакладчыка па правах чалавека ў Беларусі і працягнуў тэрмін дзейнасці яе мандату да 12 ліпеня наступнага года. Урад працягваў выступаць супраць “палітызаванага” мандату дакладчыка і адмаўляўся яго прызнаваць. У ліпеньскай справаздачы дакладчык адзначыла “адсутнасць значных паляпшэнняў і неабходнасць з боку урада ў адказ на шматгадовую крытыку ясна прадэманстраваць сваё імкненне правесці ў жыццё канкрэтныя і трывалыя змены”.

Дзяржаўныя органы, адказныя за выкананне правоў чалавека: З боку ўрада рабілася мінімальныя захады па ажыццяўленні Нацыянальнага плана дзеянняў у галіне правоў чалавека, які быў прыняты ў 2016 годзе, каб

акрэсліць, паводле афіцыйнай пазіцыі, “асноўныя напрамкі дзейнасці для рэалізацыі нашых міжнародных абавязацельстваў” у галіне правоў чалавека. Хоць незалежныя праваабарончыя групы, у тым ліку праваабарончы цэнтр “Вясна” і Беларускае Хельсінкскае камітэт (БХК), віталі прыняцце гэтага плана, яны таксама з заклапочанасцю адзначалі, што ў дакуменце не хапае канкрэтных задач або механізмаў ацэнкі вынікаў.

Дзейнасць Пастаяннай камісіі па правах чалавека ў ніжняй палаце парламента была неэфектыўнай.

Раздзел 6. Дыскрымінацыя, гвалт у грамадстве і гандаль людзьмі

Жанчыны

Згвалтаванне і хатні гвалт: У цэлым закон кваліфікуе згвалтаванне як злачынства, аднак не ўтрымлівае асобных палажэнняў аб згвалтаванні сужэнцаў. Праблема згвалтаванняў існавала. Паводле дадзеных Міністэрства ўнутраных спраў, у перыяд са студзеня па кастрычнік было выяўлена 526 жанчын, уключаючы з 259 дзяўчатамі ва ўзросце да 16 год, што сталі ахвярамі згвалтаванняў, сексуальнага пераследу і гвалту ў дачыненні няпоўнагадовых. Сярод іх 59 жанчын, у тым ліку 23 непаўнагадовыя дзяўчыны, былі згвалтаваныя.

Значнай праблемай быў хатні гвалт, і цягам года ўрад рабіў абмежаваныя захады для яго прадукілення. Улады выдавалі ахоўныя прадпісанні, паводле якіх ахвяры і асобы, учыніўшыя гвалт, павінны былі пражываць асобна, і забяспечвалі іх месцамі часовага пражывання на перыяд дзеяння прадпісання. Акрамя гэтага дзейнічалі крызісныя цэнтры, якія прадастаўлялі ахвярам часовы прытулак і аказвалі псіхалагічную і медыцынскую дапамогу.

Закон аб прадукіленні злачынстваў уводзіць асобнае вызначэнне хатняга гвалту і забяспечвае выкананне ахоўных прадпісанняў працягласцю ад трох да трыццаці дзён. Паводле закона, улады мусяць забяспечыць ахвяраў гвалту і асоб, якія ўчынілі гвалт, месцамі часовага пражывання на перыяд дзеяння прадпісання. Акрамя таго, кодэкс аб адміністрацыйных правапарушэннях вызначае вялікія штрафы або пазбаўленне волі тэрмінам да 15 сутак за парушэнне ахоўных прадпісанняў, збіццё, наўмыснае прычыненне болю, а таксама псіхалагічных або фізічных пакутаў бліжэйшым чальцам сям’і.

Кіраўнік упраўлення прафілактыкі Міністэрства ўнутраных спраў Алег Каразей заявіў, што, паводле інфармацыі, ад хатняга гвалту загінула 55 асоб у перыяд са студзеня па ліпень у параўнанні з 48 асобамі за той самы перыяд папярэдняга года. Хатні гвалт з'яўляецца прычынай у сярэднім 100 смяротных выпадкаў ў краіне штогод. Паводле словаў Каразея і дадзеных праваахоўных органаў, больш за 80% актаў хатняга гвалту здзяйсняюцца пад уплывам алкаголю, і ў сельскай мясцовасці злачынстваў на глебе хатняга гвалту фіксуецца ў два разы болей, чым у гарадах.

1 лютага суд Валожына прысудзіў мясцовага жыхара да 15 год пазбаўлення волі па абвінавачанні ў збіцці сваёй жонкі да смерці ў красавіку 2018 года. Сям'я разам з двума непаўнагадовымі дзецьмі пражывала ў інтэрнаце, і іх суседзі паведамлілі міліцыі, што ахвяра скардзілася на жорсткае абыходжанне і хатні гвалт. Паводле інфармацыі пракуратуры, ахвяры было нанесена як найменей 18 цяжкіх цялесных пашкодзяняў.

Сексуальныя дамаганні: Паводле звестак, сексуальныя дамаганні былі шырока распаўсюджаныя, аднак канкрэтныя законы для вырашэння гэтай праблемы, акрамя палажэнняў аб забароне фізічнага гвалту, адсутнічалі.

Прымусовыя дзеянні па кантролі насельніцтва: Жанчыны з абмежаванымі магчымасцямі, а таксама цяжарныя жанчыны, у дзяцей якіх ва ўлонні былі дыягнаставаныя магчымыя адхіленні, паведамлялі, што некаторыя дактары настойвалі на перарыванні іх цяжарнасці.

Дыскрымінацыя: Закон прадугледжвае роўныя правы жанчын у пытаннях валодання маёмасцю, атрымання маёмасці ў спадчыну, сямейнага права, роўнай аплаты за роўную працу (хоць на практыцы жанчынам часта плацілі менш), а таксама ў судовай сістэме, і ў цэлым гэты закон выконваўся.

Дзеці

Рэгістрацыя нараджэння: Грамадзянства даецца па факце нараджэння на тэрыторыі краіны або на падставе грамадзянства бацькоў. Дзіця грамадзяніна з'яўляецца грамадзянінам незалежна ад месца нараджэння нават у тым выпадку, калі адзін з бацькоў не з'яўляецца грамадзянінам. Як правіла, нараджэнне дзяцей рэгістравалася адразу.

Жорсткае абыходжанне з дзецьмі: Згвалтаванне і сексуальны гвалт у дачыненні да няпоўнагадовых караецца 15 гадамі пазбаўлення волі. Сексуальныя акты паміж асобай, старэйшай за 18 год, і асобай, пра якую вядома, што яна не дасягнула 16-гадовага ўзросту, караюцца 10 гадамі турэмнага зняволення.

Улады ўмешваліся з мэтай прадухіліць жорсткае абыходжанне і хатні гвалт у дачыненні да дзяцей, выяўлялі сем'і ў складаным становішчы, забяспечвалі выхаванне ў прыёмных сем'ях тых дзяцей, якіх нельга было пакідаць з роднымі бацькамі, а таксама праводзілі прафілактычную працу. Хоць урад і пашырыў судовы пераслед асоб, што жорстка абыходзіліся з дзецьмі, яго намаганні па ліквідацыі прычын гвалту ў дачыненні да дзяцей былі недастатковымі. Урад увёў Нацыянальны план дзеянняў на 2017-2021 гады з мэтай паляпшэння становішча дзяцей і аховы іх правоў, у тым ліку ахвар жорсткага абыходжання, сямейнага гвалту і сексуальнай эксплуатацыі ў камерцыйных мэтах, аднак прызнаваў недахоп фінансавання і неэфектыўнасць у выкананні тых ці іншых ахоўных мер.

Пры садзейнічанні з боку НДА, якія абараняюць правы дзяцей, улады ў рамках расследаванняў або крымінальных спраў шырока выкарыстоўвалі працэдуру правядзення афіцыйнага аднаразовага допыту ахвар жорсткага абыходжання з дзецьмі ў спецыялізаваных установах пад непасрэдным наглядом псіхалагаў. Суды часта выкарыстоўвалі запісы паказанняў, каб пазбегчы паўторнага выкліку дзяцей-ахвар жорсткага абыходжання на судовыя слуханні, аднак эксперты працягвалі выказваць занепакоенасць тым, што ў некаторых выпадках суддзі ўсё ж выклікалі на слуханні для дачы паказанняў дзяцей-ахвар жорсткага абыходжання. Справы, якія закраналі правы і законныя інтарэсы няпоўнагадовых, як правіла, разглядаліся больш вопытнымі суддзямі, якія валодалі досведам у галіне ўзроставай псіхалогіі, псіхіятрыі і адукацыі. Урад аднавіў працу рэспубліканскай “гарачай лініі” па аказанні дапамогі дзецям.

Па стане на студзень Міністэрства адукацыі кіравала ў краіне 138 сацыяльна-адукацыйнымі цэнтрамі для няпоўнагадовых ахвар гвалту любога кшталту ці няпоўнагадовых, што апынуліся ў складаным і небяспечным становішчы, аднак незалежныя назіральнікі ставілі пад сумнеў іх якасць паслугаў. Агульныя медыцынскія ўстановы аказвалі шырокі спектр медыцынскіх паслугаў ахварам жорсткага абыходжання з дзецьмі бясплатна.

Раннія і прымусовыя шлюбы: Паводле закона, мінімальны ўзрост уступлення ў шлюб для юнакоў і дзяўчат складае 18 год, хоць дзяўчаты, якія дасягнулі 14-гадовага ўзросту, могуць афіцыйна выходзіць замуж са згоды бацькоў.

Паступалі звесткі пра раннія шлюбы, калі дзяўчаты, што дасягнулі ўсяго толькі

14 год, і юнакі 16-гадовага ўзросту браліся шлюбам са згоды бацькоў.

Сексуальная эксплуатацыя дзяцей: Мінімальны ўзрост, калі асоба можа ўступаць у сексуальныя стасункі па ўласнай згодзе, складае 16 год. Дзіцячая прастытуцыя заставалася праблемай і дзяржава рабіла захады па барацьбе з ёй. Міністэрства ўнутраных спраў у перыяд са студзеня па чэрвень выявіла 353 дзяцей, якія сталі ахвярамі педэфілаў. Закон прадугледжвае пакаранне ў выглядзе пазбаўлення волі тэрмінам да 13 год за выраб альбо распаўсюд парнаграфічных матэрыялаў з выявай няпоўнагадовых. У цэлым гэты закон выконваўся. Урад сцвярджаў, што закон не патрабуе доказаў прымянення сілы, махлярства ці прымусу, каб устанавіць злачынства, звязанае з гандлем дзецьмі з мэтай сексуальнай эксплуатацыі.

Дзеці ў спецыялізаваных установах: Сістэмы па выяўленні выпадкаў жорсткага абыходжання з дзецьмі ў дзіцячых дамах і іншых спецыялізаваных установах не існавала. Улады адкрыта не паведамлялі пра якія-кольвечы выпадкі жорсткага абыходжання з дзецьмі ў такіх установах. Паступалі паведамленні пра выпадкі жорсткага абыходжання ў прыёмных сем'ях. Па некаторых з гэтых выпадкаў улады распачалі або працягнулі расследаванне.

Паводле даследавання ЮНІСЭФ, падрыхтаванага ў 2018 годзе, больш чым 2 з 5 дзяцей у дзіцячых дамах станавіліся ахвярамі псіхічнага ці псіхалагічнага гвалту. Прыблізна чвэрць дзяцей у дзіцячых дамах, якія прынялі ўдзел у апытанні, паведамлілі, што сталі ахвярамі фізічнага гвалту. Дзеці ў такіх установах аказваліся значна больш уразлівымі ў параўнанні з дзецьмі, якія пражывалі ў сем'ях: яны ў два ці тры разы часцей станавіліся ахвярамі гвалту, чым дзеці, якія навучаліся ў сярэдняй школе. Паводле дзяцей з навучальных устаноў закрытага тыпу і пенітэнцыярных устаноў, яны часцей станавіліся ахвярамі гвалту як дома, так і ў гэтых установах.

Міжнароднае скраданне дзяцей: Краіна з'яўляецца ўдзельніцай Гаагскай канферэнцыі 1980 года па грамадзянска-прававых аспектах міжнароднага скрадання дзяцей. Гл. Штогадовы даклад Дзярждэпартаменту ЗША аб скраданні бацькамі дзяцей:
<https://travel.state.gov/content/travel/en/International-Parental-Child-Abduction/for-providers/legal-reports-and-data.html>.

Антысемітызм

Паводле ацэнак габрэйскіх арганізацый, ад 30 000 да 40 000 габрэяў

Справаздача па правах чалавека ў краіне за 2019

Дзяржаўны Дэпартамент Злучаных Штатаў • Бюро па пытаннях дэмакратыі, правоў чалавека і працы

пражывалі ў краіне.

Праявы антысемітызму былі рэдкімі. Габрэйская супольнасць і актывісты грамадзянскай супольнасці выражалі занепакоенасць панславянскім нацыяналізмам, які адкрыта спавядалі некаторыя экстрэмісцкія групы. За актамі антысемітызму па ўсёй краіне, на думку многіх, стаялі неанацысцкія групы, такія як “Руская нацыянальная еднасць”, а таксама прыхільнікі падобных арганізацый. Шырока даступнымі былі антысеміцкія і ксенафобскія газеты і літаратура, часта прывезеныя з Расіі. Хоць урад і вітаў правядзенне заняткаў і лекцыі на тэму Халакосту ў Дзень памяці ахвяраў Халакосту 27 студзеня, але ён не спрыяў выхаванню цяролінасці і талерантнасці.

Сродкі масавай інфармацыі працягвалі паведамляць, што на многіх мемарыялах, прысвечаных Халакосту, пабудаваных яшчэ за савецкім часам і ў больш позні перыяд, не былі пазначаныя ахвяры габрэйскага народу з мэтай вылучыць іх сярод іншых ахвяр фашысцкіх зверстваў. Габрэйская супольнасць працягвала супрацоўнічаць з мясцовымі ўладамі з мэтай усталяваць мемарыялы, якія ўвекавечаць памяць менавіта габрэйскіх ахвяр.

23 сакавіка два мемарыяльныя камяні, у тым ліку адзін у гонар габрэйскіх ахвяр савецкіх рэпрэсій, былі спаганеныя антысеміцкімі і іншымі бруднымі надпісамі ў мемарыяльным урочышчы Курапаты, дзе ў перыяд з 1937 па 1941 гады Саветамі былі расстраляныя дзясяткі тысяч чалавек розных нацыянальнасцяў, у тым ліку і габрэі. Следчы камітэт Рэспублікі Беларусь распачаў расследаванне справы аб вандалізме, аднак па стане на канец года не паступала ніякіх звестак пра яго вынікі. Пратэсты супраць рэстарана, пабудаванага каля месцаў расстрэлаў, набылі антысеміцкую афарбоўку пасля таго, як стала вядома, што некаторыя з ўладальнікаў установы габрэі.

Гандаль людзьмі

Гл. Справаздачу аб гандлі людзьмі Дзярждэпартаменту ЗША на старонцы: <http://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/>.

Людзі з інваліднасцю

Закон наўпростава не забараняе дыскрымінацыю ў дачыненні да людзей

з фізічнымі, сенсорнымі, разумовымі і псіхічнымі парушэннямі, і такая дыскрымінацыя была звычайнай з'явай.

Закон патрабуе, каб транспартныя сродкі, жылыя дамы і прадпрыемствы былі даступныя для людзей з інваліднасцю, аднак для людзей у інвалідных вазках або людзей з праблемамі слыху ці зроку даступнымі былі толькі нешматлікія грамадскія месцы. Паводле ацэнкі Нацыянальнай асацыяцыі інвалідаў-вазочнікаў, больш за 90% асоб з фізічнымі парушэннямі не маглі пакінуць месца свайго пражывання без дапамогі, а дамы, у якіх яны пражывалі, не былі прыстасаваныя да патрэбаў людзей з фізічнымі парушэннямі. Хоць улады і заяўлялі, што 30% агульнай інфраструктуры краіны былі даступныя для людзей з інваліднасцю, арганізацыі па абароне правоў інвалідаў аспрэчвалі гэтыя лічбы, аднак цягам апошняга года сітуацыя працягвала паляпшацца.

Адсутнасць у краіне магчымасцяў для самастойнага пражывання людзей з інваліднасцю не пакідала шмат для каго з іх ніякіх іншых шансаў, як толькі пражываць у дзяржаўных установах. Ва ўсёй краіне існавала прыкладна 81 такая ўстанова, дзе знаходзілася блізу 20 000 чалавек. Арганізацыі па абароне правоў людзей з інваліднасцю паведамлялі, што якасць догляду ў гэтых установах была нізкая і што там выяўляліся выпадкі парушэння асноўных правоў чалавека, жорсткага, гвалтоўнага і неадпаведнага абыходжання і іншых парушэнняў. Улады часта змяшчалі людзей з фізічнымі і разумовымі парушэннямі ў адну і тую ўстанову і не забяспечвалі ні тым, ні іншым спецыялізаваны догляд. Прыкладна 14 000 з 20 000 асоб з інваліднасцю, якія пражывалі ў “псіханеўралагічных” установах, былі пазбаўленыя законных правоў, а суд прызначаў кіраўнікоў гэтых устаноў іх законнымі апекунамі.

Для людзей з інваліднасцю праезд у грамадскім транспарце быў бясплатны, аднак большасць станцый мінскага метро, а таксама аўтобусная сістэма не былі даступныя для інвалідаў-вазочнікаў. У 2017 годзе эксперты недзяржаўнай арганізацыі “АКТ” па выніках маніторынгу выпусцілі справаздачу, згодна з якой толькі 3,3 % адукацыйных устаноў па краіне былі даступныя для людзей з інваліднасцю, у тым ліку і для тых, хто меў парушэнні слыху ці зроку, і большасць з гэтых памяшканняў была нядаўна пабудаваная.

Людзі з інваліднасцю, асабліва асобы з парушэннямі зроку і слыху, часта мелі складанасці з магчымасцю звяртацца ў суды і атрымліваць перакладчыкаў у судзе. Жанчыны з інваліднасцю рэгулярна сутыкаліся з дыскрымінацыяй, і паступалі паведамленні пра тое, што ўлады спрабавалі забраць дзяцей з сем'яў, у якіх бацькі мелі інваліднасць, сцвярджаючы, што яны не ў стане забяспечыць

належаць клопат пра сваіх дзяцей. Жанчыны з інваліднасцю, а таксама цяжарныя жанчыны, у дзяцей якіх былі дыягнаставаныя патэнцыйныя парушэнні развіцця ва ўлонні маці, паведамлялі, што некаторыя лекары настойліва раілі ім перапыніць цяжарнасць.

Нацыянальныя, расавыя і этнічныя меншасці

З боку дзяржавы і грамадства працягвалася дыскрымінацыя прадстаўнікоў нацыянальнасці рома (цыганоў). Паводле заяваў лідараў цыганскай супольнасці, службы бяспекі і праваахоўныя органы іх адвольна затрымлівалі, распачыналі расследаванні ў іх дачыненні і жорстка з імі абыходзіліся, у тым ліку прымусова бралі адбіткі пальцаў, дрэнна ставіліся да іх у СІЗА і абражалі па прыкмеце нацыянальнасці.

Працягвалася дыскрымінацыя з боку дзяржавы і грамадства ў дачыненні да цыганоў, якіх у краіне налічвалася ад 7 000 (паводле перапісу насельніцтва 2009 года) да 60 000 чалавек (паводле ацэнак цыганскай супольнасці).

Цыганская супольнасць па-ранейшаму маргіналізавалася, з'яўлялася аб'ектам рознага кшталту дыскрымінацыі, мела высокі ўзровень беспрацоўя, нізкі ўзровень адукацыі, а таксама адсутнасць доступу да сацыяльных паслуг. Як правіла, цыганы мелі беларускае грамадзянства, але шмат у каго з іх не было пасведчання асобы, і яны адмаўляліся яго атрымліваць.

23 траўня кіраўнік Адміністрацыі Прэзідэнта Наталля Качанава разам з шэрагам высокапастаўленых магілёўскіх чыноўнікаў за зачыненымі дзвярыма ў Магілёве сустрэлася з групай прадстаўнікоў цыганскай супольнасці. Качанава, паводле звестак, выбачылася за міліцэйскія аблавы на цыганоў у Магілёве і блізкіх да яго мястэчках, якія паследавалі за меркаваным выкраданнем і забойствам супрацоўніка ДАІ Магілёва 16 траўня. Супрацоўнік ДАІ даслаў сваім калегам тэкставае паведамленне, у якім сцвярджаў, што “цыганы ўвозяць мяне на машыне”. Міністр унутраных спраў Ігар Шуневіч пазней паведаміў, што супрацоўнік ДАІ здзейсніў самазабойства, але выступіў у абарону дзеянняў міліцыі як апраўданых ў склаўшыхся абставінах. Качанава, паводле інфармацыі, паабяцала, што ўлады разгледзяць усе скаргі і звароты, што тычацца дрэннага абыходжання з цыганамі, “калі яны на самой справе мелі месца”. Прэс-сакратар Генеральнай пракуратуры, аднак, заявіў у чэрвені, што яны не будуць расследаваць гэтую справу, паколькі ніякіх скаргаў ад цыганоў не паступала. Незалежныя праваабарончыя групы паведамлялі, што цыганскія сем'і адмовіліся падаваць скаргі праз страх помсты.

Жорсткае абыходжанне, дыскрымінацыя і іншыя праявы гвалту, звязаныя з сексуальнай арыентацыяй і гendarнай самаідэнтыфікацыяй

Добраахвотныя аднаполыя стасункі паміж дарослымі не пярэчаць закону, аднак у дачыненні да лесбіянак, геяў, бісексуалаў, трансгандараў і інтэрксуалаў (ЛГБТІ) дыскрымінацыя была шырока распаўсюджанай і фіксаваліся выпадкі іх пераследу. Закон не прадугледжвае для прадстаўнікоў ЛГБТІ абарону ад дыскрымінацыі на падставе сексуальнай арыентацыі, гendarнай самаідэнтыфікацыі, яе праяў альбо палавых характарыстык.

Дыскрымінацыя ў грамадстве ў дачыненні да ЛГБТІ-актывістаў не прыпынялася пры маўклівай падтрымцы рэжыму. Міліцыянты працягвалі прыніжаць прадстаўнікоў ЛГБТІ і адмаўляліся расследаваць злачынствы, здзейсненыя супраць іх.

Урад дазваляе трансгандарным грамадзянам атрымліваць новыя пасведчанні асобы з новым імем і полам, аднак пакідае старыя асабістыя нумары, якія

ўключаюць лічбу, што паказвае пол асобы пры нараджэнні. Трансгандарным асобам, паводле звестак, адмаўлялі ў працоўным месцы, як толькі патэнцыйныя працадаўцы заўважалі «неадпаведнасць» паміж асабістым нумарам і названым полам заяўніка. Банкі на тых самых падставах адмаўлялі трансгандарным асобам у адкрыцці рахункаў. Трансгандарным мужчынам выдавалі ваенныя білеты з пазнакай, што яны маюць “сур’ёзнае псіхічнае захворванне”.

У траўні Міністэрства ўнутраных спраў выступіла з заявай, у якой раскрытыкавала Пасольства Вялікабрытаніі ў Рэспубліцы Беларусь за вывешванне вясёлкавага сцяга на Міжнародны дзень барацьбы з гамафобіяй, трансфобіяй і біфобіяй, адзначыўшы, што гэты дзень “не ўяўляе значнасці для Беларусі”. Міністэрства заявіла, што аднаполыя стасункі парушаюць “нормы маралі і вядуць да росту сексуальных злачынстваў супраць дзяцей”. Раней пракуратура адхіліла запыт праваабарончых груп аб расследаванні з нагоды аналагічнай заявы міністэрства, зробленай у траўні 2018 года.

3 чэрвеня экспертная камісія Міністэрства інфармацыі, якая ацэньвае друкаваныя і онлайн-выданні на прадмет праяў экстрэмізму, прызнала два онлайн-атрыкулы, апублікаваныя на старонцы газеты “Вячэрні Магілёў”, “экстрэмісцкімі”. Артыкулы ўтрымлівалі мову варожасці, гамафобныя

заўвагі і заклікі да пераследу прадстаўнікоў ЛГБТІ. Кіраўніцтва газеты падала апеляцыю ў Мінскі гарадскі эканамічны суд з мэтай аспрэчыць высновы міністэрства і камісіі, аднак 16 жніўня суд адхіліў апеляцыю.

Сацыяльная стыгматызацыя людзей з ВІЧ/СНІД

Дыскрымінацыя ў дачыненні да людзей з ВІЧ/СНІД з боку грамадства заставалася праблемай, а само захворванне несла цяжкую сацыяльную стыгму. Аб'яднаная праграма ААН па ВІЧ/СНІД паведамляла пра шматлікія звесткі аб ВІЧ-інфікаваных людзях, якія сутыкаліся з дыскрымінацыяй, асабліва на працоўным месцы або падчас сумоўяў пры працаўладкаванні. Таксама часта паступалі паведамленні пра сямейную дыскрымінацыю ў дачыненні да асоб з пазітыўным ВІЧ/СНІД-статусам, уключна з забаронай ВІЧ-інфікаваным ці хворым на СНІД бацькам бачыцца са сваімі дзецьмі або з патрабаваннем да чальцоў сям'і, якія мелі пазітыўны ВІЧ/СНІД-статус, карыстацца асобным посудам.

Урад працягваў размяшчаць сацыяльную рэкламу, накіраваную на павышэнне асвядомленасці насельніцтва пра ВІЧ/СНІД, якая заклікала да праяваў большай цярымасці ў дачыненні да людзей, інфікаваных гэтым вірусам.

Раздзел 7. Права работнікаў

а. Свабода асацыяцый і права на калектыўныя перамовы

Нягледзячы на тое, што закон прадугледжвае права работнікаў, за выключэннем супрацоўнікаў органаў дзяржаўнай бяспекі і ваенных, на стварэнне незалежных прафсаюзаў і ўступленне ў іх, а таксама на правядзенне забастовак, ён усталёўвае сур'ёзныя абмежаванні на рэалізацыю гэтых правоў. Закон прадугледжвае права на арганізацыю і правядзенне калектыўных перамоваў, але не абараняе прафсаюзы ад дыскрымінацыі. Як сведчылі актывісты незалежных прафсаюзаў, работнікі, што заяўлялі пра звальненне праз сваю прафсаюзную дзейнасць, не мелі ніякага ясна акрэсленага права на аднаўленне на працы або аспрэчванне свайго звальнення ў судзе.

Закон прадугледжвае грамадзянска-прававыя меры адказнасці ў выглядзе штрафаў за парушэнне свабоды сходаў або калектыўных перамоваў, якія не былі дастатковымі для прадухілення парушэнняў. Урад таксама не ўводзіў гэтыя меры ў дзеянне.

Урад жорстка абмяжоўваў дзейнасць незалежных прафсаюзаў. Падкантрольная дзяржаве Федэрацыя прафсаюзаў Беларусі ўяўляе сабою самы буйны прафсаюз краіны, які налічвае, паводле дадзеных самой федэрацыі, больш за чатыры мільёны сябраў. Яна ў вялікай ступені нагадвае сваіх савецкіх папярэдніц і службыць механізмам кантролю і размеркавання льготыў. Беларускі кангрэс дэмакратычных прафсаюзаў (БКДП), у склад якога ўваходзіла чатыры прафсаюзы-заснавальнікі і прыкладна 10 000 сябраў незалежных прафсаюзаў, з'яўляўся найбуйнейшай галаўной арганізацыяй незалежных прафсаюзаў, аднак праз жорсткі кантроль з боку дзяржавы над рэгістрацыйнымі патрабаваннямі і грамадскімі дэманстрацыямі гэтаму аб'яднанню было складана арганізоўвацца, пашырацца і баставаць.

Улады не прызнавалі права на свабоду аб'яднання і вядзення калектыўных перамоваў. Празмерна жорсткія рэгістрацыйныя патрабаванні, згодна з якімі любы новы незалежны прафсаюз павінен мець вялікую колькасць сябраў і супрацоўнічаць з працадаўцам, працягвалі выступаць сур'ёзнай перашкодай на шляху стварэння прафсаюзаў. Прафсаюзы могуць быць выдаленыя з рээстра па рашэнні рэгістратара без якой-кольвечы судовай працэдурі. Рэгістратар можа выдаліць прафсаюз з рээстра, калі пасля выдачы пісьмовага папярэджання прафсаюзу аб яго парушэнні заканадаўства або ўласнага статута, гэтыя парушэнні на працягу месяца не будуць ліквідаваныя. Улады паранейшаму процістаялі спробам работнікаў выйсці з афіцыйнага прафсаюза і далучыцца да незалежнага.

Прававыя патрабаванні да правядзення забастовак застаюцца высокімі. Так, напрыклад, забастоўкі могуць праводзіцца толькі праз па меншай меры тры або больш месяцаў пасля беспаспяховай спробы прафсаюза і працадаўцы ўрэгуляваць спрэчку. Працягласць забастоўкі павінна быць вызначана загадзя. Акрамя таго, мінімальная колькасць работнікаў павінна працягваць працу падчас забастоўкі. Тым не менш, гэтыя патрабаванні фактычна не мелі ніякага значэння, паколькі прафсаюзы, якія прадстаўлялі інтарэсы амаль усіх работнікаў, знаходзіліся пад кантролем урада. Дзяржаўныя органы і кіраўніцтва дзяржаўных прадпрыемстваў рэгулярна ўмешваліся ў дзейнасць прафсаюзаў і перашкаджалі спробам работнікаў арганізоўваць калектыўныя перамовы, у некаторых выпадках беспадстаўна спыняючы дзеянне калектыўных дамоваў. Кіраўніцтва і мясцовыя ўлады ў шмат якіх выпадках блакавалі спробы работнікаў арганізаваць забастоўкі, абвешчаючы іх незаконнымі. Сябраў прафсаюзаў, што ўдзельнічалі ў несанкцыянаваных грамадскіх дэманстрацыях, арыштоўвалі і затрымлівалі. Праз пастаянную атмасферу рэпрэсій і страху пазбаўлення волі цягам года адбылося ўсяго

некалькі грамадскіх дэманстрацый.

Закон аб масавых мерапрыемствах таксама працягваў сур'ёзна абмяжоўваць правядзенне дэманстрацый, мітынгаў і іншых грамадскіх акцый, ушчамляючы прафсаюзы ў праве арганізоўвацца і баставаць. Без дазволу ўладаў замежная дапамога не можа быць прапанаваная прафсаюзам на правядзенне семінараў, сходаў, забастовак, пікетаў і г.д., або на «прапагандысцкую дзейнасць», накіраваную на сваіх уласных сябраў.

Захады ўладаў па падаўленні незалежных прафсаюзаў уключалі частыя адмовы ў працягненні працоўных дамоваў з сябрамі незалежных прафсаюзаў, а таксама адмову ў рэгістрацыі незалежных прафсаюзаў. Паводле лідара БКДП Аляксандра Ярашука, з моманту прыняцця ў 1999 годзе дэкрэта, які ўвёў патрабаванні аб рэгістрацыі прафсаюзаў у дзяржаўных органах, не быў створаны ніводзін незалежны прафсаюз, аднак 15 студзеня ўлады з трэцяга разу зарэгістравалі пярвічную прафсаюзную арганізацыю гарнякоў, хімікаў, нафтаперапрацоўшчак, энергетыкаў, транспартнікаў, будаўнікоў і іншых работнікаў у Салігорску. За рэгістрацыяй паследавала рэструктурызацыя дзяржаўнага прадпрыемства па вытворчасці калійных угнаенняў “Беларускалій”, што прывяло да стварэння шэрагу асобных даччынных кампаній, уключаючы “Рэммантажбудам”, 400 работнікаў якога захацелі заставацца сябрамі незалежнага прафсаюза. Улады рэгулярна звальнялі з працы работнікаў, якія лічыліся “прыроджанымі лідарамі” ці ўдзельнічалі ў працы НДА або ў апазіцыйнай палітычнай дзейнасці.

У жніўні 2018 года Мінскі раённы суд прыгаварыў старшыню незалежнага прафсаюза работнікаў радыёэлектроннай прамысловасці Генадзя Фядыніча і галоўнага бухгалтара Ігара Комліка да хатняга арышту на тэрмін ад двух да чатырох год за нібыта ўхіленне ад уплаты падаткаў у 2011 годзе. Суд таксама забараніў ім займаць кіроўныя пасады на працягу пяці год. Дэманстранты, якія пратэставалі супраць працэсу, былі затрыманыя звонку будынка суда. У лістападзе 2018 года Мінскі гарадскі суд адхіліў іх апеляцыю. У лістападзе 2019 года ў выніку амністыі, падпісанай прэзідэнтам, тэрмін адбывання пакарання Фядыніча і Комліка быў скасаваны на адзін год.

10 траўня Фядыніч паведаміў, што Крымінальна-выканаўчая інспекцыя палегчыла ўмовы яго рэжыму адбывання чатырохгадовай “хатняй хіміі”. Згодна з раней устаноўленым рэжымам “хатняй хіміі”, Фядыніч мусіў быць дома з 7 вечара да 6 раніцы, а таксама не мог пакідаць кватэру на выходныя дні і

грамадскія святы. 3 траўня Фядынічу дазволілі наведваць арганізацыі аховы здароўя, установы сувязі, крамы і іншыя грамадскія месцы з 6 да 8 вечара ў будныя дні, а таксама хадзіць з кватэры да яго паштовай скрыні ўнутры дома ў любы час. Каменданцкая гадзіна для яго была перасунутая з 7-ай на 9-ую гадзіну вечара. Аднак улады адмовіліся задаволіць просьбу Фядыніча аб магчымасці наведваць царкву і аказваць у выходныя дні дапамогу па доме хворым сваякам.

Урад патрабаваў ад дзяржаўных служачых, у тым ліку работнікаў дзяржаўных прадпрыемстваў, якія складалі прыкладна 70% ад усёй працоўнай сілы краіны, падпісваць кароткатэрміновыя працоўныя кантракты. Нягледзячы на тое, што такія кантракты могуць заключацца на тэрмін да пяці год, большасць з іх заканчвалася праз адзін год, што дазваляла ўладам звальняць супрацоўнікаў шляхам адмовы ў працягненні з імі кантракту. Многія сябры незалежных прафсаюзаў, палітычных партый і арганізацый грамадзянскай супольнасці згубілі праз такую практыку свае працоўныя месцы. Пастанова ўрада прадугледжвае магчымасць падпісання з работнікамі бестэрміновых працоўных дамоваў толькі пасля пяці год добрасумленнай працы.

Прадстаўнікі апазіцыйных палітычных партый і дэмакратычныя актывісты часам сутыкаліся са складанасцямі пры пошуку працы ў сувязі з ціскам уладаў на працадаўцаў.

У 2014 годзе прэзідэнт падпісаў Дэкрэт №5 “Аб узмацненні патрабаванняў да кіроўных кадраў і работнікаў арганізацый”, які, як заяўлялі ўлады, быў накіраваны на выкараненне “безгаспадарчасці”, умацаванне дысцыпліны і спыненне працаўладкавання нядобрасумленых кіраўнікоў на новыя пасады. Акрамя таго, паводле новага дэкрэта кіраўнікі могуць скарачаць супрацоўнікам прэміі (якія часта складаюць большую частку заробку), а працэдура звальнення работнікаў становіцца больш простаю. Юрыст незалежнага прафсаюза паведаміў прэсе, што з прыняццем гэтага дэкрэта ў работнікаў засталася яшчэ менш правоў, чым раней.

б. Забарона на выкарыстанне прымусовай або паднявольнай працы

Закон забараняе ўсе формы прымусовай або паднявольнай працы, але на практыцы ўрад не забяспечваў эфектыўнае выкананне яго палажэнняў.

Бацькоў, пазбаўленых бацькоўскіх правоў і беспрацоўных, альбо тых, хто працуе, але не ў стане кампенсаваць сродкі, якія дзяржава выдаткоўвае на ўтрыманне іх дзяцей, судовым загадам прымушаюць уладкоўвацца на працу. Асобы, якія адмовіліся ад прымуsoвай працы, могуць быць прыцягнутыя да крымінальнай адказнасці і накіраваныя на грамадскія або папраўчыя работы тэрмінам да двух год, пазбаўленыя волі тэрмінам да трох год або прыгавораныя да іншых формаў абмежавання волі з абавязковым удзелам у прымуsoвай працы з утрыманнем 70% заробку на пакрыццё выдаткаў, панесеных урадам.

У 2010 годзе ўрад увёў практыку накіравання асоб, што пакутуюць на хранічны алкагалізм, наркаманію або іншую залежнасць, у так званыя лячэбна-працоўныя прафілакторыі, калі тыя былі прызнаныя вінаватымі ў здзяйсненні крымінальных правапарушэнняў, знаходзячыся пад уздзеяннем алкаголю, наркатычных ці псіхатропных сродкаў, таксічных або іншых адурманьвальных рэчываў. Такія парушальнікі па распараджэнні суда могуць быць змешчаныя ў папраўчыя ўстановы на тэрмін ад 12 да 18 месяцаў. Яны мусяць працаваць, а за адмову ад працы могуць быць змешчаныя ў адзіночныя камеры тэрмінам да 10 дзён. У 2017 годзе намеснік кіраўніка Вярхоўнага Суда Валерый Калінковіч апраўдаў дзейнасць лячэбна-працоўных прафілакторыяў, заявіўшы, што для алкаголікаў, якія “парушаюць правы іншых людзей”, няма іншай альтэрнатывы.

Мінскія ўлады патрабавалі ад афіцыйна зарэгістраваных беспрацоўных удзельнічаць у аплатных грамадскіх паслугах два дні ў месяц з траўня па верасень і адзін дзень у месяц з кастрычніка па снежань і са студзеня па красавік. Акрамя таго, іх пазбаўлялі дапамогі па беспрацоўі ў залежнасці ад таго, наколькі доўга яны заставаліся беспрацоўнымі, калі яны выконвалі грамадскую працу менш за 22 дні цягам года. Асобы з інваліднасцю, адзінокія бацькі і бацькі трох і болей дзяцей, а таксама бацькі дзяцей з інваліднасцю і ва ўзросце да 18 год былі вызваленыя ад выканання гэтай працы.

Заканадаўства, датычнае прымуsoвай працы, рэдка выконвалася, а рэсурсы і інспекцыі, накіраваныя на выяўленне прымуsoвай і паднявольнай працы, былі мінімальнымі і недастатковымі для прадухілення парушэнняў. Пакаранні не былі дастатковымі, каб спыніць гэтыя парушэнні. Урад рэдка выяўляў ахвяраў гандлю людзьмі, і судовы пераслед асоб, адказных за выкарыстанне прымуsoвай працы, заставаўся нязначным. Дзейнасць урада па прадухіленні прымуsoвай працы ў краіне і барацьбе з ёй не палепшылася.

Улады працягвалі савецкую практыку правядзення суботнікаў, падчас якіх супрацоўнікі ўрадавых структур, дзяржаўных прадпрыемстваў і студэнты, якія атрымлівалі дзяржаўную дапамогу, бясплатна працавалі некалькі субот на год. Працадаўцы і ўлады запалохвалі работнікаў, што адмаўляліся браць удзел у суботніках, пагражаючы ім штрафамі або скасаваннем прэмій. У некаторых мясцовасцях улады прымушалі студэнтаў і служачых дзяржаўных устаноў прымаць удзел у зборы ўраджаю з верасня па кастрычнік. Напрыклад, студэнты ўніверсітэта ў Віцебску паведамлялі, што кіраўніцтва прымусіла іх у верасні на два тыдні ехаць на збор яблык у мясцовы калгас.

Былыя зняволеныя паведамлялі, што іх штомесячны заробак не перавышаў 3-4 рублі (ад \$1,5 да \$2). Высокапастаўленыя чыноўнікі Генеральнай пракуратуры і Міністэрства ўнутраных спраў у лістападзе 2015 года заяўлялі, што прынамсі 97% усіх працаздольных зняволеных працавалі ў месцах пазбаўлення волі, як таго патрабуе закон, за выключэннем пенсіянераў і людзей з інваліднасцю, і што праца ў турме была важнай і карыснай для мэтай рэабілітацыі і рэінтэграцыі зняволеных.

Гл. таксама Справаздачу аб гандлі людзьмі Дзярждэпартаменту ЗША на <http://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/>.

в. Забарона на выкарыстанне дзіцячай працы і мінімальны ўзрост для працаўладкавання

Закон забараняе найгоршыя формы дзіцячай працы. Мінімальны ўзрост для працаўладкавання складае 16 год, аднак дзеці, якія дасягнулі 14 год, могуць падпісваць працоўную дамову з пісьмовай згоды аднаго з бацькоў або законнага апекуна. Генеральная пракуратура адказвае за выкананне гэтага закона. Няпоўнагадовых, якія не дасягнулі 18-гадовага ўзросту, дазваляецца прымаць на працу, што не ўяўляе для іх ніякай небяспекі, але забараняецца прыцягваць да працы ў звышурочны час, у выходныя дні або дзяржаўныя святы. Праца не павінна наносіць шкоду здароўю дзяцей або перашкаджаць іх навучанню.

Урад у цэлым выконваў гэтыя законы, і пакаранне было дастатковым, каб стрымліваць большасць з парушэнняў.

г. Дыскрымінацыя ў пытаннях працаўладкавання і занятасці

Закон забараняе дыскрымінацыю на падставе расы, гэндару, мовы або сацыяльнага статусу. Гэтае заканадаўства не мае непасрэднага дачынення да працаўладкавання ці занятасці. Урад не забяспечваў эфектыўнае выкананне гэтага заканадаўства, а таксама не меў нейкіх эфектыўных санкцый для стрымлівання парушэнняў. Дыскрымінацыя ў пытаннях працаўладкавання і занятасці адбывалася па прыкмеце этнічнай і гэндарнай прыналежнасці, інваліднасці, мовы, сексуальнай арыентацыі, палавой самаідэнтыфікацыі і яе праяў, а таксама ў дачыненні да людзей з ВІЧ-позітыўным статусам (гл. раздзел б). Акрамя таго, некаторыя прадстаўнікі цыганскай супольнасці скардзіліся на частую дыскрымінацыю ў дачыненні да іх працадаўцаў, якія або адмаўляліся іх наймаць, або не забяспечвалі ім поўны працоўны дзень. Урад на працягу года не рабіў ніякіх захадаў, каб прадухіліць ці ліквідаваць дыскрымінацыю пры працаўладкаванні. Дыскрымінацыя ў сферы занятасці мела месца ў большасці сектараў эканомікі, як на прыватных, так і на дзяржаўных працоўных месцах.

Закон патрабуе роўнай аплаты за роўную працу, аднак гэтае палажэнне выконвалася нерэгулярна, і міністр працы і сацыяльнай абароны ў 2016 годзе заявіла, што жанчыны ў сярэднім атрымлівалі на 24% менш за мужчын.

Урадам быў зацверджаны спіс з 181 “цяжкіх прац” і “прац са шкоднымі або небяспечнымі ўмовамі”, якія жанчынам забараняецца выконваць. Вельмі абмежаваная колькасць жанчын была прадстаўлена ў вышэйшым эшалоне кіраўніцтва або ўрада, большасць жа была сканцэнтраваная ў нізкааплатным дзяржаўным сектары. Хоць закон і дае жанчынам права на тры гады дэкрэтнага адпачынку з забеспячэннем працоўнага месца па вяртанні, працадаўцы часта абыходзілі пытанні абароны занятасці, падпісваючы з жанчынай кароткатэрміновы кантракт, а затым адмаўляліся яго працягваць у выпадку, калі жанчына зацяжарвала.

Забарона ўрада на даўжэйшы за сем гадзін працоўны дзень для людзей з інваліднасцю, паводле звестак, прыводзіла да таго, што кампаніі неахвотна бралі іх на працу. Мясцовыя НДА паведамлялі, што да 85% людзей з інваліднасцю былі беспрацоўныя. Улады забяспечвалі мінімальную сацыяльную дапамогу для асоб з інваліднасцю, а пры разліку пенсій інваліднасць не ўлічвалася. Прадстаўнікі паралімпійскіх каманд краіны атрымлівалі палову заробку і прызавога ўзнагароджання ў параўнанні са спартоўцамі без інваліднасці.

д. Примальныя ўмовы працы

Па стане на 1 кастрычніка мінімальная штомесечная зароботная плата перавышала рысу беднасці.

Закон вызначае стандартны працоўны тыдзень працягласцю ў 40 гадзін і прадугледжвае не менш за адзін 24-гадзінны перапынак штотыдзень. Закон прадугледжвае абавязковую аплату звышурочнай працы і дзевяці святочных дзён, а таксама абмяжоўвае звышурочную працу 10-ю гадзінамі цягам тыдня, пры гэтым агульная працягласць звышурочнай працы не можа перавышаць 180 гадзін у год.

Закон усталёўвае мінімальныя стандарты бяспекі ўмоваў працы і аховы здароўя працоўных, аднак працадаўцы часта ігнаравалі гэтыя стандарты. Працоўныя многіх заводаў цяжкага машынабудавання часта не насілі мінімальны ахоўны рыштунак. Дзяржаўныя працоўныя інспекцыі не мелі дастатковых паўнамоцтваў, каб прымусіць працадаўцу да выканання нормаў аховы працы, і часта ігнаравалі парушэнні. Колькасць інспектараў была недастатковай для прадухілення парушэнняў.

Міністэрства працы і сацыяльнай абароны было адказнае за забеспячэнне выканання гэтых законаў. Інфармацыя пра рэсурсы, інспекцыі, ліквідацыю наступстваў і пакаранне не была дасяжнай. Урад паведамляў, што прыкладна 400 000 чалавек з 4,5 мільёнаў працаздольнага насельніцтва былі занятыя ў ценявой эканоміцы. Заканадаўства не распаўсюджвалася на работнікаў ценявога сектару.

Паводле інфармацыі Міністэрства працы і сацыяльнай абароны, у 2018 годзе на працоўных месцах загінула 146 чалавек у параўнанні са 115 у 2017 годзе.

Закон не прадугледжвае права работнікаў на адмову ад працы ў небяспечных або шкодных для здароўя ўмовах без рызыкі страціць сваё працоўнае месца.